

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра іноземних мов

Ніна Печко

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ
(АНГЛІЙСЬКА МОВА)**

Методичні рекомендації для підготовки до державного екзамену

Луцьк 2013

УДК 811.111'25(072)

ББК 81.432.1-923.7п

П-31

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 17 квітня 2013 року)

Рецензенти:

Чарікова І. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Печко Н. М.

Теорія і практика перекладу (англійська мова) : методичні рекомендації для підготовки до державного екзамену / Печко Ніна Миколаївна. – Луцьк, 2013. – 95 с.

Навчально-методичні рекомендації складаються з теоретичного та практичного розділів та містять основні узагальнені теоретичні та навчально-прикладні положення курсу «Теорія і практика перекладу (англійська мова)» і розроблені для студентів V курсу факультету міжнародних відносин (спеціальностей “Країнознавство”, “Міжнародні відносини”, “Міжнародні економічні відносини”, “Міжнародна інформація”) з метою допомоги у підготовці до державного екзамену зі вказаної навчальної дисципліни.

УДК 811.111'25(072)

ББК 81.432.1-923.7п

© Печко Н.М., 2013

© Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, 2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Запропонований навчально-методичний матеріал для студентів V курсу факультету міжнародних відносин охоплює стислий виклад базових теоретичних та практично-прикладних питань перекладознавчого курсу «Теорія і практика перекладу», що виносяться на державний іспит зі вказаної дисципліни, а саме:

1. суть теорії і практики перекладу як навчальної дисципліни; предмет та основні завдання лінгвістичної теорії перекладу;
2. види перекладу та їх специфікація;
3. жанрові особливості перекладу текстів різних функціональних стилів;
4. основні етапи розвитку перекладознавства як науки; внесок української перекладознавчої школи;
5. лексичні аспекти перекладу;
6. граматичні аспекти перекладу.
7. особливості лексико-граматичних трансформацій під час перекладу з англійської мови на українську і навпаки.

Розроблені методичні рекомендації мають за мету допомогти студентам у підготовці до державного іспиту з «Теорії та практики перекладу (англійська мова)», зорієнтувати їх у ключових навчально-практичних положеннях курсу. Наведений теоретичний матеріал є узагальненим викладом навчального матеріалу курсу, що може слугувати базою для відповідей на екзамені, вдосконаленою та доповненою у подальшому студентами.

Структура навчально-методичних рекомендацій включає теоретичний розділ, що висвітлює основні теоретичні та практично-прикладні аспекти курсу «Теорія і практика перекладу», та практичний розділ. Останній містить тексти українською та англійською мовами й лексичні опори до них. Запропонований фактичний навчальний матеріал можна використати для тренування та вдосконалення навичок перекладу з української мови на англійську і навпаки, що є інструментарієм практичного застосування теоретико-прикладних положень курсу.

ЗМІСТ

I. ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗДІЛ

1. Міжкультурна комунікація в умовах глобалізації. Роль та місце перекладу.
2. Провідні вітчизняні та зарубіжні перекладознавці.
3. Предмет і завдання лінгвістичної теорії перекладу. Історія становлення науки. Зв'язок ТПП з іншими науками.
4. Поняття білінгвізму та фонових знань у перекладі.
5. Особа перекладача, його психолінгвістичні характеристики та професійні установки.
6. Види перекладу.
7. Специфіка роботи над перекладом усних та письмових текстів.
8. Редагування перекладу. Критерії оцінки якості перекладу. Прагматичний компонент перекладу.
9. Переклад і стиль.
10. Особливості перекладу офіційних документів й текстів ділової спрямованості.
11. Переклад текстів наукового стилю.
12. Особливості перекладу суспільно-політичної літератури. Переклад текстів преси.
13. Способи перекладу лексичних одиниць. Перекладацькі лексичні трансформації.
14. Переклад термінів, архаїзмів, неологізмів.
15. Переклад інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів.
16. Переклад слів-реалій.
17. Переклад назв установ, підприємств, навчальних закладів.
18. Переклад скорочених назв.
19. Переклад фразеологізмів.
20. Граматичні труднощі у перекладі.
21. Переклад речень з дієсловами активного та пасивного стану.
22. Способи передачі модальності у перекладі.
23. Труднощі перекладу інфінітивів та інфінітивних конструкцій.
24. Труднощі перекладу дієприкметників та дієприслівникових конструкцій.
25. Переклад географічних назв та антропонімів.
26. Особливості перекладу умовних речень.
27. Порядок слів і структура речення у перекладі.
28. Особливості перекладу граматичних категорій іменників.
29. Способи передачі припущення у перекладі.
30. Види словників та їх роль у перекладацькій діяльності.

II. ПРАКТИЧНИЙ РОЗДІЛ

ЛІТЕРАТУРА

I. ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗДІЛ

1. Міжкультурна комунікація в умовах глобалізації. Роль та місце перекладу

Сучасний світ все більше стає глобалізованим. Однією із характерних ознак глобалізації є взаємодія як окремих людей, так і окремих цивілізацій. Особливий статус отримують зносини, в основі яких лежить міжкультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ одне одного призводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру.

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. У своїй книзі Бацевич подає таке визначення *міжкультурної комунікації* – це спілкування носіїв різних культур, які послуговуються різними мовами. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самотутнє, зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Тому, коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі, вона відчуває так званий «культурний шок» через недостатнє знання національних цінностей і законів спілкування носіїв інших культур і мов.

Глобалізація соціального розвитку обумовлена зростаючою інтенсивністю зв'язків і відносин — економічних, соціально-політичних, культурних, науково-технічних, комунікаційних, які немов би "скріплюють" суспільства сучасного світу. Ці зв'язки, відносини, контакти додають планетарній цивілізації, що формується, системну якість: збільшується всебічна взаємозалежність різних суспільств, країн, регіонів, що все активніше впливають одне на одного. Вивчення проблем міжкультурної комунікації та культури як універсального контексту стають надзвичайно актуальними. *Міжкультурна комунікація* – це соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур в межах чітко визначеного просторово-часового континууму. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій загальнолюдських універсалій та культурних особливостей. Датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни можна вважати 1954 рік, коли

у світ вийшла книга *Є. Хола і Д. Трагера «Culture as Communication»*.

Усвідомлення важливості культурно-історичних факторів у процесах комунікації, знання і адекватне відтворення норм вербальної та невербальної поведінки сприяє успіху міжкультурної комунікації, адже процес спілкування передбачає взаєморозуміння і взаємоадаптацію співрозмовників. Обов'язковою умовою спілкування між «різномовними» комунікантами є наявність проміжної ланки, що здійснює мовне посередництво, тобто що перетворює початкове повідомлення в таку мовну форму, яка може бути сприйнята реципієнтом. У цьому відношенні, *переклад* забезпечує можливість спілкування між людьми, що розмовляють різними мовами. Власне **переклад** має декілька трактувань:

1) *вид людської діяльності*, спрямований на відтворення одиниць мови оригіналу (МО) мовою перекладу (МП) з метою забезпечення комунікації та інформаційного обміну;

2) *процес діяльності перекладача* по забезпеченню комунікації між носіями різних мов та обміну інформацією між ними;

3) *результат перекладацької творчості*, тобто текст перекладу в його усній або письмовій формі;

4) *умовна назва перекладознавчих дисциплін*.

Узагальнено, переклад – це **різновид мовного посередництва**, за якого зміст іншомовного тексту відтворюється шляхом складання комунікативно рівноцінного еквівалента до нього. *Адекватний переклад* – це повноцінний правильний переклад оригінального тексту, за якого його зміст, форма, стилістичні особливості і авторська спрямованість / підтекст відтворюються без спотворення і суттєвих змін. Адекватний переклад завжди є літературним, тобто орієнтованим на літературні норми мови перекладу.

Крім своєї посередницької ролі в процесі міжмовного спілкування, перекладач іноді виконує комунікативні функції, що виходять за рамки мовного посередництва. Як правило, це має місце в процесі усного перекладу, коли перекладач безпосередньо спілкується з учасниками міжкультурного спілкування. Кожному перекладачу як учаснику своєрідного комунікативного акту абсолютно необхідно володіти певною екстралінгвальною інформацією. Перекладачеві також необхідно знати культурні особливості народів, що розмовляють даними мовами.

2. Провідні вітчизняні та зарубіжні перекладознавці

Перекладознавство має велику передісторію, адже навіть у давнину існування політичних, торгівельних та культурних зв'язків із сусідніми країнами вимагало великої кількості перекладачів (толмачів) з різних мов. Існували усні та писемні переклади. Так у **XIV-XVII ст.** – більшу частину займають писемні переклади релігійної літератури, перш за все книг Старого Заповіту та Нового Заповіту Біблії. Представником цієї епохи був учений-монах **Максим Грек**, який у XIV ст. заснував школу перекладачів. Перші переклади на Русі здійснювали: **Власій, Дмитро Курмятів, Ніл Герасимов**. Цей період характеризується також популярними перекладами лицарських романів, книг з географії, медицини, алхімії. У **XVII ст.** були зроблені перші спроби віршованих перекладів (псалмів). Московські бояри замовляли твори сучасного німецького поета Флемінга.

Починаючи з **XVIII ст.**, зменшується потреба в релігійній літературі. Натомість, активно перекладають книги практичного змісту з військової справи, техніки, точних наук, питань права, зростає інтерес до художньої літератури. Протягом XVIII ст. у перекладознавчій справі утверджувалася літературна мова. Відомі поети того часу були водночас і перекладачами (**Ломоносов, Державін, Тредіаковський**). Вони проводили творчі змагання (кожен з них пропонував свою версію перекладу од Горація і псалмів, творів Жана Батиста Руссо тощо).

Пушкін О. С. також відзначився власними перекладацькими доробками. У різні періоди життя він обирав залежно від своїх смаків різні тексти. Ранній період – епіграми французьких поетів. Наступний період – захоплення англійською, особливо Горацієм, потім – зацікавленість романтизмом (переклад фольклорних творів-балад Адама Міцкевича “Воєвода та “Будриз та його сини”). Він також перекладав уривки з “Корану” та “Пісні пісень” із Старого Заповіту. Пушкін був супротивником дослівного перекладу, його переклади межують з оригінальною творчістю. **Лермонтов М. Ю.** перекладав Байрона, Шіллера, Гейне, Гете, відповідаючи вимогам романтизму. Його переклади поряд з його власним російським віршами теж стали класикою.

Середина **XIX ст.** характеризується перекладами **Фета, Мейя**. Вони перекладали любовну лірику Гейне, його історичні балади, філософську поезію Гете, Беранже. Кінець **XIX-початок XX ст.** – у

літературі час кризи реалізму та підготовка до сприйняття модернізму. Кількість перекладів зростає, але їхня якість знижується. Видатні перекладачі цього часу: **Вейнберг, Кронеберг, Гербель, Мін, Лихачов, Холодковський.**

Серед українських письменників було чимало тих, які успішно поєднували в одній особі дві грані обдарованості: видатного оригінального письменника та перекладача. Таким прикладом був **Михайло Старицький** – видатний діяч кінця XIX – початку XX ст. Він успішно переклав байки І. Крилова, поезії О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, казки Г. Х. Андерсена, трагедію Шекспіра «Гамлет», поетичні твори Джорджа Гордона Байрона і Генріха Гейне. Своїм перекладам і переробкам Старицький неодмінно надавав українського національного колориту і глибини соціального звучання в демократичному дусі.

Видатні літературні постаті, їхня творчість привертала увагу кращих українських письменників. **П. Грабовському, І. Франку, Л. Українці** були дуже близькі волелюбні мотиви творчості англійського поета-романтика Джорджа Гордона Байрона, тому залишилось чимало перекладів його творів. Серед перекладацької спадщини Франка велике місце належить перекладам з античних літератур: Гомер і Гесіод, гомерівські гімни, переклад трагедії Софокла «Цар Едіп», Сапфо і Алкей, Піндар і Менандр, збірка «Старе золото», римські поети Горацій і Вергілій — цим далеко не вичерпується описок античних перекладів Франка. Він переклав ряд сонетів Шекспіра, «Венеціанський купець», уривки з «Бурі» і «Короля Ліра». Найвидатнішою працею Франка-перекладача є «Фауст» Гете.

Талановитими перекладачами стали й відомі сучасні українські письменники: **Максим Рильський, Микола Бажан, Павло Тичина, Леонід Первомайський, Дмитро Павличко.** М. Рильський прекрасно перекладав Пушкіна (поему «Євгеній Онегін») і з польської поезії – його переклад великої лірико-епічної поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» справедливо вважається найкращим у світовій літературі.

Визначний внесок в розвиток світової культури зробила **Леся Українка**, вона виробила об'ємну програму перекладу українською мовою творів Гоголя, Короленка, Гаршина, Пушкіна, Лермонтова, Тургенєва, Некрасова, Салтикова-Щедріна, Гончарова, Достоевського, Л. Толстого, Сервантеса, Петрарки, Шекспіра, Мольєра, Вольтера, Руссо, Бомарше, Бернса, Гете, Шіллера, Байрона,

Вальтера Скотта, Бальзака, Беранже, Гейне, Гюго, Лесажа, Леопарді, Лонгфелло, Жорж Санд, Сталь, Флобера, Золя, Міцкевича, Конопницької, Ожешко, Сенкевича, Словацького та багатьох інших. Українську культуру збагатили перекладацькі шедеври *Євгена Дроб'язка* («Божественна комедія» Данте), *Миколи Бажана* («Витязь у тигровій шкурі» Шота Руставелі), *Григорія Кочура* (європейська поезія від епохи античності до модерну), *Миколи Лукаша* («Декамерон» Боккаччо, «Фауст» Гете, «Дон Кіхот» Сервантеса).

В українському та й світовому літературознавстві велику увагу привернула перекладацька діяльність *Максима Рильського* (це стосується не тільки його перекладів з творчого доробку видатних польських авторів XIX-XX століть: Адама Міцкевича, Юліуша Словацького, Леопольда Стаффа, Юліана Тувіма, а і з французької поезії XVII-XX століть: віршованої драматургії П'єра Корнеля («Слід»), Жана Расіна («Федра»), Мольєра («Мізантроп»), Едмона Ростана («Сірано де Бержерак»), Віктора Гюго («Король бавиться» і «Ернані») тощо.

Сучасне українське перекладознавство має яскравих представників у львівській школі. Так *Зорівчак Роксолана Петрівна* - відомий учений у цій галузі. Сфера її наукових зацікавлень: дослідження англ. фразеології, теоретичних проблем перекладу, історії та лінгвостилістичної специфіки входження українського художнього слова до англomовного світу (творів Т. Шевченка, Марка Вовчка, І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, О. Довженка, О. Підсухи, пісенного та казкового епосу) й англomовних літератур до укр. літератури (творів В. Шекспіра, Джека Лондона, Дж. Г. Байрона, Г. В. Лонгфелло). Розробляє концепцію вишколу перекладачів, методика викладання перекладознавчих дисциплін. Значний внесок у сучасне перекладознавство здійснили також *М. Н. Москаленко, М. О. Новикова, М. В. Стріха, О. І. Чередниченко, Є. Ф. Маланюк*. Чимало уваги дослідники приділяли перекладам Біблії (*І. І. Огієнко, М. І. Сагарда, В. І. Сулима*), античної літератури (*Борис Тен, Є. М. Грицак, Є. Ю. Пеленський, А. О. Содомора*) і творів В. Шекспіра (*М. Т. Ажнюк, В. Ф. Лазурський, С. І. Ткаченко, І. Я. Франко, М. С. Шаповалова*).

3. Предмет і завдання лінгвістичної теорії перекладу. Історія становлення науки. Зв'язок ТПП з іншими науками

Переклад – це дуже давній вид людської діяльності. Без нього важко уявити утворення великих імперій, населених багаточисленними багатомовними народами, панування культури однієї нації, яка має більший соціальний престиж, розповсюдження релігійних та соціальних вчень тощо. Найдавнішим прикладом серед відомих людству вважається переклад книг Біблії. Старий Заповіт спочатку був написаний давньоєврейською мовою (гібрім), яка з часом стала мертвою. У II-I ст. до н.е. був зроблений переклад Біблії на арамейську мову, століттям пізніше – грецькою мовою, так званий Переклад Сімдесятьох або Септуагінта. За легендою, він був зроблений за 72 дні 72 старійшинами на о. Фарос під Олександрією. У IV ст. латинський переклад – так званий простонародний, або Вулгата. Тож, уже в давні часи перекладацька діяльність була важливою складовою суспільного життя.

В останні десятиліття розвиток перекладацької діяльності дає підстави говорити про початок нового етапу в історії перекладу та становлення окремої наукової галузі з відповідними теоретичними та практичними надбаннями. Бурхливий розвиток науки, техніки, міжнародної діяльності викликає потребу в активному обміні інформацією та якісному перекладі її на зрозумілу мову.

Усе це зумовлює досить велику потребу в перекладах та перекладачах. Виникли нові підвиди перекладу (синхронний переклад, переклад кінофільмів, телепередач, судовий переклад тощо). У грудні 1954 року відбувся установчий конгрес Міжнародної федерації перекладачів (ФІТ), котра об'єднала письмових перекладачів багатьох країн світу. Синхронні перекладачі також створили самостійну організацію – Міжнародну асоціацію синхронних перекладачів (АІК).

У середині ХХ століття явище перекладу стало об'єктом наукового дослідження. У цей період були зроблені перші спроби створити теоретичну модель перекладацького процесу, описати саме ті сторони цього процесу, котрі визначають його своєрідність, відрізняють його від інших видів мовленнєвої або літературної діяльності.

Предметом лінгвістичної теорії перекладу є порівняльне вивчення мовних засобів різних мов і їхнього використання в процесі

перекладу. В основі порівняння різних мов лежить безпосередній і нерозривний зв'язок між мовою і мисленням.

Об'єктом теорії перекладу є сам процес перекладу (аналіз, тлумачення та розуміння оригіналу) та його результат, який отримують в результаті відбору відповідних засобів висловлювання на мову перекладу, тобто відбувається свідоме встановлення відношень між оригіналом та транслятом.

Більшість дослідників вважає, що наука про переклад вивчає і повинна вивчати процес перекладу. Під **процесом перекладу** звичайно розуміють міжмовні перетворення, трансформацію тексту з однієї мови в текст іншої мови. Такі перетворення обов'язково обмежені рамками двох конкретних мов. Однак процес перекладу не є простою заміною одиниць однієї мови одиницями іншої. Процес перекладу як специфічний компонент комунікації є унікальною діяльністю, в якій акумулюються проблеми *філософії, психології, фізіології, соціології* та інших наук, не кажучи вже про *лінгвістику*.

Теорія перекладу ставить перед собою такі основні завдання:

1) розкрити й описати загальні лінгвістичні основи перекладу, тобто вказати, які особливості мовних систем і закономірності функціонування мов лежать в основі процесу перекладу, роблять цей процес можливим і визначають його характер і межі;

2) визначити переклад як об'єкт лінгвістичного дослідження, вказати на його відмінність від інших видів мовного посередництва;

3) розробити основи класифікації видів перекладацької діяльності;

4) розкрити сутність перекладацької еквівалентності як основи комунікативної рівноцінності текстів оригіналу та перекладу;

5) розробити загальні принципи та особливості побудови приватних і спеціальних теорій перекладу для різних комбінацій мов;

6) розробити загальні принципи наукового опису процесу перекладу як дій перекладача з перетворення тексту оригіналу в текст перекладу;

7) розкрити вплив на процес перекладу прагматичних і соціолінгвістичних факторів;

8) визначити поняття «норма перекладу» і розробити принципи оцінки якості перекладу.

4. Поняття білінгвізму та фонових знань у перекладі

Процес мовленнєвої комунікації передбачає передачу мовленнєвого повідомлення від автора до реципієнта – автор кодує своє повідомлення у формі конкретної мови, а реципієнт декодує його, використовуючи той самий код (мову).

Комунікативна діяльність у межах однієї мови називається *монолінгвальною комунікацією*. Водночас, комунікативний процес, який включає дві мови, називається *білінгвальною комунікацією* (білінгвізмом / двомовністю). **Білінгвізм** трактується як здатність до оперування кількома мовами. Білінгв — це людина, яка володіє як мінімум двома мовами. Нерідко зустрічається також багатомовність (або мультилінгвізм, полілінгвізм). Він буває двох видів — національний (вживання декількох мов у певній суспільній спільноті) та індивідуальний (вживання індивідом декількох мов, кожна з яких обирається відповідно до певної мовленнєвої ситуації). Наприклад, у Люксембурзі основна місцева мова — летцебургиш, а офіційними є французька та німецька. В Бельгії три державні мови — голандська, французька та німецька, в Нідерландах — англійська та німецька. Мешканці цих країн є білінгвами та полілінгвами.

В. П. Белянін виділяє природній (побутовий) та штучний (навчальний) білінгвізм. При цьому, природній білінгвізм з'являється відповідно до мовного оточення та завдяки багатій мовній практиці.

Згідно з віковими періодами, білінгвізм має поділ на ранній, зумовлений перебуванням і життєдіяльністю у двомовному культурному середовищі; та пізній, при якому оволодіння другою мовою відбувається у старшому віці, після оволодіння рідною мовою. Із погляду на ступінь володіння мовами та кількість мовленнєвих дій розрізняють *рецептивний, репродуктивний і продуктивний* види білінгвізму. *Рецептивний білінгвізм* існує тоді, коли людина задовольняється приблизним розумінням іноземної мови. Сама людина при цьому майже не говорить і не пише. *Репродуктивний (відтворювальний) білінгвізм* дозволяє білінгву не тільки сприймати (переказувати) тексти іноземної мови, але й відтворювати прочитане та почуте. *Продуктивний (породжуючий) білінгвізм* дозволяє білінгву не тільки розуміти і продукувати іноземні тексти, але і породжувати їх. Іншими словами, за продуктивного білінгвізму людина може більш-менш вільно розмовляти, писати та породжувати самостійні творчі повідомлення іноземною мовою. **Переклад** – це особливий *вид*

білінгвальної комунікації оскільки він обов'язково передбачає третю дійову особу (перекладача), в той час як для відправника повідомлення та реципієнта спілкування є фактично монолінгвальним.

Мовлення, зазвичай, має великий ступінь неоднозначності. Тому для правильного перекладу перекладачеві слід застосовувати весь арсенал *спеціальних (лінгвістичних) та допоміжних (екстралінгвальних) знань, враховувати контекст, комунікативну ситуацію та фонові знання.* **“Фонові знання”** – сукупність уявлень про те, що складає реальний фон, на якому розгортається картина життя іншої країни, іншого народу.

Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров визначили фонові знання як знання, наявні у свідомості людини та спільноти, до якої вона належить. Фонова інформація – це соціокультурні знання, які є характерними лише для певної нації, або національності, засвоєні масою її представників та відображені в «картині світу» певної національної спільноти.

Так до прикладу, якщо розглянути ступінь еквівалентності англійського “scholarship” і українського “стипендія”, то нам здається, що українському слову, що виражає дане поняття, у більшій мірі відповідає словосполучення “monthly allowance” – термін, що з одного боку вказує на регулярність виплачуваної стипендії, а з іншого – на те, що вона є грошовою сумою (як відомо, в Англії стипендія перелічується в оплату за навчання). Ще один приклад, що показує важливість фонових знань для оволодіння комунікативною компетенцією. Порівняємо дві фрази вимовлені вчителем:

“Andrew, come out to the front, please!”

“Andrew, come out to the board, please!”

Кожна з них носить імперативний характер: у першому випадку учень має вийти вперед і повернутися до класу. Почувши другу фразу, – вийти до дошки і виконати будь-яке письмове завдання – так прийнято в англійській школі. У наших школах цим двом фразам відповідає одна *“Йдіть до дошки!”* Таким чином, *“Йдіть до дошки!”* і *“Come out to the blackboard”* можуть мати установки на різну реакцію, поведіння. Отже, можна зробити висновок, що фонові знання є надзвичайно важливими для перекладача, адже без таких знань переклад буде здійснено не точно.

5. Особа перекладача, його психолінгвістичні характеристики та професійні установки

Перекладач – спеціаліст, який займається перекладом, тобто створенням письмового або усного тексту на певній мові, еквівалентній письмовому або усному тексту на іншій мові (перекладом з однієї мови на іншу).

Функції перекладача досить обширні й різноманітні й залежать також від того, у якій сфері він працює: у науково-дослідному інституті або у якості викладача.

Об'єктом професійної діяльності фахівця є: теорія іноземних мов, іноземні мови і культури, теорія культури і міжкультурна комунікація.

Відповідно до отриманої підготовки лінгвіст-перекладач може виконувати наступні види діяльності: викладацьку, науково-методичну, культурно-освітню. Області застосування професійних знань: освітні заклади, переговори, ділові зустрічі, міжнародні компанії та організації, музеї, галереї, виставки, туристичні фірми, агентства, бюро, готелі та ресторани.

Перекладач повинен знати:

- досконало іноземні мови;
- фонетику й граматику;
- лексикологію;
- теорію і практику перекладу;
- практику усної та письмової мови;
- принципи міжособистісної і масової комунікації;
- фонетичну і граматичну будову мов, що вивчаються, специфіку смислової структури слів, одиниць фразеологізмів, сполучуваності лексичних одиниць;
- широкий діапазон знань з гуманітарних наук: соціології, філософії, психології, культурології, педагогіки, зарубіжної літератури тощо.

Повинен уміти:

- синхронно перекладати усну мову;
- здійснювати письмові переклади;
- організовувати й проводити екскурсії по культурних і історичних місцях;
- швидко ухвалювати рішення в умовах ситуації, що змінюється;

- підлаштовуватись під конкретну аудиторію;
- швидко встановлювати й налагоджувати контакт з незнайомими людьми різного віку, статі, соціального положення й культури;

- послідовно й чітко висловлювати власні думки.

Професійно важливі якості:

- розвинене аналітичне мислення;
- довготривала структурована пам'ять;
- концентрація і стійкість уваги;
- розвинене словесно-логічне мислення;
- комунікативні і організаторські здібності, вміння чути і слухати;
- добре поставлена мова, багатий словниковий запас;
- емоційна стійкість, терплячість, ретельність, пунктуальність, фізична і психічна витривалість.

6. Види перекладу

Розрізняють такі форми перекладу:

- усний (у тому числі синхронний),
- письмовий,
- опосередкований (здійснений не з оригіналу, мовою якого перекладач не володіє, а з посередника — перекладу цього тексту на третю мову),
- автоматичний (машинний).

У найбільш загальному вигляді переклад можна розділити на **усний і письмовий**. Між ними існує суттєва різниця. Якщо під час письмового посередництва перекладач зазвичай має достатньо часу аби користуватися словниками, іншими довідковими матеріалами і навіть проводити консультації з фахівцями для вирішення проблем, пов'язаних з інтерпретацією тексту оригіналу, то в усному такої можливості немає. Тлумач має прийняти рішення дуже швидко, не вдаючись до сторонньої допомоги. Звідси неважко зробити висновок, що для усного перекладу надзвичайно важливу роль відіграють обсяг словникового запасу перекладача та його фонових знань стосовно якомога ширшого кола галузей життя в усіх його проявах.

Іншою відмінністю між усним та письмовим посередництвом є різниця у ступені розгорнутості процесу перекладу. У письмовій формі

чітко розрізняються принаймні три етапи: доперекладацький аналіз тексту оригіналу, власне переклад і редагування тексту перекладу.

На першому етапі визначається тема, якої стосується текст, жанр, до якого він належить (художній, науково-популярний, публіцистичний тощо), його стиль (офіційний, емоційний, нейтральний, підвищений), особливості мовних засобів тощо. Тут також може проводитися робота з довідковою літературою і фахівцями, а також вивчення складу інформації, яка міститься у тексті.

На другому етапі відбувається власне переклад, змістом якого є аналітичний варіативний пошук оптимального співвідношення прийомів для вирішення проблем, що зосереджені в основі певних фрагментів тексту оригіналу. Для цього перекладач визначає одиницю перекладу і обирає тип відповідника.

На заключному етапі проводиться аналіз тексту перекладу, метою якого є його порівняння з текстом оригіналу, аби переконатися в їхній ідентичності з точки зору змісту, а також його редагування з метою усунення можливих стилістичних недоліків.

На відміну від письмового перекладу, де, як впливає з викладеного вище, кожен з трьох етапів чітко відділений у часі, під час усного перекладу згадані етапи накладаються один на один, створюючи суттєві проблеми для перекладача.

Вирізняють кілька видів **усного перекладу**. Три з них є основними – це *послідовний переклад*, *переклад з аркуша та синхронний переклад*. Контактний переклад, переклад-шепотіння та синхронний переклад з текстом вважаються підвидами основних видів усного перекладу.

Послідовний переклад передбачає знаходження перекладача поруч з промовцем (біля трибуни, на сцені, за столом переговорів і т. ін.). Перекладач слухає оратора, часто вдаючись при цьому до занотовування, чекає паузи чи закінчення виступу і перекладає.

Різновидом послідовного перекладу є **контактний переклад**. Він застосовується в умовах безпосереднього жвавого контактування співрозмовників – при ділових переговорах, візиті на підприємство, на виставках, круглих столах, тощо. При контактному перекладі перекладаються невеликі за обсягом фрагменти тексту – репліки, питання, відповіді, пояснення. Зазвичай це переклад двосторонній. Навантаження на пам'ять перекладача є меншим, ніж при послідовному перекладі, є можливість добре зорієнтуватися в ситуації спілкування, зробити належну прагматичну адаптацію

перекладу, при потребі перепитати, уточнити. Вимоги до мовного оформлення контактного перекладу не є надто суворими, але лише за умови, що це не вплине на бізнесові інтереси замовника перекладу.

Переклад з аркуша або як його ще називають, **усно-зоровий переклад**, відбувається тоді, коли виникає потреба швидко, не вдаючись до письмового оформлення, перекласти написаний чи надрукований текст. Сучасна практика перекладу свідчить, що це дуже розповсюджений вид перекладу – таким чином перекладають електронні та друковані на папері листи, факси, тексти на моніторі комп'ютера, різні інструкції, програми, рекламні буклети, різні документи тощо.

Синхронний переклад є найсучаснішим за часом виникнення видом усного перекладу. Він з'явився у 30-і роки ХХ століття, коли виникли необхідні для нього технічні засоби (мікрофони, магнітофони, навушники), адже синхронний переклад вимагає особливого технічного устаткування. При синхронному перекладі перекладач разом із своїм колегою сидить у спеціально обладнаній кабіні. Перекладач слухає через навушники оратора (який говорить у мікрофон) і миттєво відтворює текст мовою перекладу, послуговуючись мікрофоном, – слухачі у залі сприймають переклад через навушники.

Переклад–«шепотіння» є своєрідним синхронним перекладом без обладнання. До нього вдаються у випадку, коли лише один або кілька учасників круглого столу, семінару, лекції потребують усного перекладу. Перекладач сидить поруч (або трохи позаду) учасника зустрічі і пошепки, фактично у вухо, синхронно перекладає те, що говорить виступаючий. Зазвичай кількість перекладачів у залі, які здійснюють переклад-«шепотіння», не перевищує двох осіб, оскільки, якби перекладачів було більше, їхні голоси заважали б проведенню заходу. Такий переклад найчастіше передбачає недовгі за часом виступи.

Синхронний переклад з текстом в кабіні міг би вважатися вдалим синтезом перекладу з аркуша та синхронного перекладу. Але досвідчені перекладачі найчастіше і не заглядають у текст доповіді чи промови. Хіба що текст вони отримали за день чи кілька днів до конференції, і тоді в них була можливість ознайомитися із темою, термінологією, датами, власними назвами тощо. Але часто тексти, якщо і з'являються в кабіні з ласки організаторів, то відбувається це буквально в останні хвилини перед перекладом. Вигоди від того, що перед очима перекладача в кабіні є текст виступу, виявляються

сумнівними. Нерідко промовець відхиляється від підготовленого тексту, і сліпе слідування друкованому тексту може призвести до кризової ситуації в перекладі. Тому текст в кабіні може допомогти зорієнтуватися в прецизійній інформації, але здійснювати замість синхронного перекладу переклад з аркуша не варто.

В усному перекладі допускається (і навіть здебільшого є неминучим) втрата другорядної інформації за рахунок компресії вихідного тексту. Усному перекладачеві також, зазвичай, вибачають незначні відхилення від норм конкретної мови, особливо коли він перекладає на мову, яка не є рідною для нього.

7. Специфіка роботи над перекладом усних та письмових текстів

Основними прийомами при *усному перекладі* є компресія тексту і розвиток тексту.

Розвиток тексту – це вміння виокремити в реченні “згусток” смислу і розвинути (розгорнути) його за правилами мови перекладу. Переважно застосовується у послідовному перекладі.

Компресія тексту – трансформація вихідного тексту з метою надати йому більш стислої форми за рахунок спрощення синтаксичної структури тексту і вилучення надлишкових елементів. Широко застосовується у синхронному перекладі.

Перекладацький скорюпис – система записів усного перекладача у процесі сприйняття мовлення, яка ґрунтується на фіксації думок, а не слів.

Охарактеризуємо ті *текстові жанри*, які найчастіше зустрічаються у перекладацькій практиці.

Інформаційне повідомлення – зазвичай короткий текст, який містить загальнозначиму нову інформацію із галузі політики, культури, мистецтва, суспільного життя, спорту. Такий текст є типовим для засобів масової інформації. Цьому текстовому жанру притаманні такі особливості:

- Текст витриманий у межах літературної норми. Просторіччя, жаргон, високий стиль у ньому неприпустимі.
- Текст спеціалізований на передачі когнітивної інформації, тому тут важливо зберегти дати, власні і географічні назви, цифрові

дані. Емоційна інформація обмежена, тому перевага надається нейтрально-оцінній лексиці.

Інтерв'ю – це публічний діалог, який складається з питань і відповідей, присвячений певній темі. Особливості цього текстового жанру:

- Когнітивна інформація накладається на емоційну, тому, поряд з нейтральною лексикою і граматиною, тут присутні емоційно-оцінні засоби.

- Особа, у якої беруть інтерв'ю, часто має яскраво виражену власну манеру, відхиляється від літературної норми, вживає улюблені слова і образи.

- Не усі репліки кореспондента можуть бути оформлені як питання, іноді – як твердження з долею сумніву чи просто твердження.

Переговори – це офіційна бесіда за участю двох чи більше сторін з метою розв'язання певних запланованих питань чи вироблення певного рішення. Особливості цього текстового жанру:

- Переговори – це вільне спілкування, у ході якого можуть виникати конфліктні ситуації. Дотримуючись нейтральної позиції, перекладач може випустити чи згладити певну інформацію при перекладі.

- У даному жанрі для перекладача важливо знати формули офіційного етикету і стилістику нормативного офіційного спілкування.

- Характерним є широке вживання юридичної і фінансової лексики.

Письмовий переклад. Специфіка письмових жанрів.

Науковий і технічний тексти – це спеціальні тексти науково-технічного характеру, складені згідно чітких вимог, які містять нові дані і призначені для спеціалістів у даній галузі знань. Особливості даного жанру:

- Науковий текст служить для передачі когнітивної інформації, що спонукає перекладача викладати матеріал об'єктивно, логічно і компактно, використовуючи однозначні терміни, загальнонаукову лексику.

- Використання дієслівних форм теперішнього часу дає змогу представити інформацію як абсолютно об'єктивну.

- У даному жанрі поширені різноманітні засоби вираження пасивності стосовно формального підмета.

- Широко застосовуються спеціальні термінологічні і загальномовні скорочення.

- Синтаксичні структури наукового тексту характеризуються максимальною складністю і різноманіттям.

Інструкція – текст, основним призначенням якого є повідомити певну об’єктивну інформацію і рекомендувати пов’язані з нею необхідні дії.

В інформаційному складі інструкції домінує когнітивна інформація; тому матеріал викладається засобами консервативної літературної мови з низкою застарілих мовних зворотів; широко застосовуються терміни і тематична лексика.

- Текст характеризується підвищеною номінативністю.
- Численні наказові структури у текстах інструкцій відображають різний ступінь наказовості, що слід відобразити у перекладі.
- Скорочення представлені лише загальномовними лексичними скороченнями і термінологічними скороченнями.

Діловий лист – текст, комунікативним завданням якого є налагодження і підтримка контакту і повідомлення об’єктивної інформації. Особливості:

- Формули ввічливості в рамках офіційно-ділового стилю створюють позитивне емоційне оточення для когнітивної інформації.
- Когнітивна інформація подається шляхом застосування номінативного стилю, термінів, офіційно-ділового варіанта нейтральної письмової літературної норми з низкою застиглих мовних зворотів.
- Основний текст пишеться від 1-ої особи множини.
- Погляди викладаються за допомогою лексики з оцінною семантикою.

Документи фізичних і юридичних осіб – це тексти, необхідні для підтвердження прав і повноважень осіб. Під час перекладу слід враховувати:

- Переклад здійснюється за аналоговим текстом документу в мові перекладу, тому одиницею перекладу є словосполучення чи речення.
- Домінантами перекладу є мовні засоби канцелярського різновиду письмової літературної мови: канцелярські кліше, складний синтаксис, номінативність стилю, форми теперішнього часу. Застосовуються переважно однозначні еквіваленти.
- Емоційна інформація відсутня.

Газетно-журнальний інформаційний текст – це текст, комунікативним завданням якого є передати нові відомості, нав'язавши читачеві їх оцінку. Особливості перекладу:

- Основна ознака тексту – клішованість засобів мовного вираження; кліше і фразеологізми перекладаються за допомогою варіантних відповідників.
- Когнітивна інформація, виражена незалежними від контексту мовними засобами (цифровими даними, власними назвами, назвами фірм, установ і організацій), передається при перекладі однозначними еквівалентами.
- Приховані цитати й алюзії перекладають за допомогою варіантних відповідників чи трансформацій, через коментування.
- Іронія як важлива риса газетно-журнального тексту передається за допомогою відтворення принципу контрасту.

8. Редагування перекладу. Критерії оцінки якості перекладу. Прагматичний компонент перекладу

Закінчивши переклад, перекладач повинен його відредагувати. Крім елементарного звірення змісту тексту, потрібно зробити стилістичну правку, тобто проконтролювати його стилістичну єдність. Для цього необхідно володіти навиком самоконтролю в цілому і саморедагування – зокрема.

Редагування перекладу, тобто вдосконалення того варіанту, що існує, є двох видів. По-перше, це авторське редагування, коли редактором свого тексту виступає сам перекладач. Така робота не відрізняється нічим істотним від пошуків нових варіантів у процесі перекладу. По-друге, це редагування готового перекладу, яке здійснює інша людина. У цьому випадку в перекладі можуть з'явитися риси, привнесені в нього ззовні редактором. Редакторська праця потребує великого вміння, досвіду й такту. Захищаючи інтереси іншомовного автора і читача-співвітчизника від тих чи інших помилок перекладу, виправляючи переклад, редактор, разом з тим, має виявляти виняткову чутливість до творчого почерку перекладача.

Будь-який переклад повинен підлягати науковому і літературному редагуванню з додержанням стилю, єдиної термінології, стандартних позначень скорочень.

Якість перекладу, незалежно від жанру тексту, типу перекладу (усного, письмового, спонтанного) повинна оцінюватись відповідно до наступних принципів сучасної теорії перекладу.

1. Принцип перекладності:

Теоретично кожен текст може бути перекладений. Неперекладних текстів не існує. Навіть, якщо певні елементи оригіналу не мають відповідностей у мові перекладу, текст, як ціле, може бути перекладений. Проте, тут слід зауважити, що ступінь перекладності – змінна величина, вона буде різною для різних текстів.

2. Принцип функціональної еквівалентності:

Переклад не завжди відтворює засоби оригіналу, але він завжди і обов'язково повинен відтворювати функції мовних засобів у системі цілого тексту. При перекладі відтворюють не лише формальні чи структурні засоби певної мови, а також їхні функції – *семантичні, естетичні, прагматичні* тощо. А це, своєю чергою, вимагає іноді заміщень засобів одного лінгвістичного рівня засобами іншого лінгвістичного рівня.

3. Принцип динамічної еквівалентності:

Перекладач адресує свою роботу адресатові, мову якого він використовує. Саме тому він зобов'язаний приймати до уваги:

- 1) можливості його (адресата) сприйняття;
- 2) загальний освітній рівень адресата;
- 3) фонові знання у сукупності соціальних, історичних, економічних, культурних, психологічних особливостей народу і країни;
- 4) літературні традиції народу;
- 5) інтелектуальний рівень адресата (оперування знаннями, логіка).

Перекладач зобов'язаний володіти засобами, що є актуальними, узуальними та такими, що використовуються сучасним адресатом.

4. Принцип ієрархії цінностей:

Переклад є завжди певною мірою інтерпретацією. Цей інтерпретаційний характер зумовлює певні втрати і відповідні компенсації. А це вимагає встановлення градації цінностей, визначення того, чим можна пожертвувати при перекладі, а що необхідно обов'язково зберегти.

Оцінюючи переклад іншомовного тексту в цілому, слід уточнити:

- 1) чи науковий, ідеологічний, естетичний тощо зміст тексту-оригіналу переданий у тексті-перекладу;
- 2) чи прагматичний ефект тексту-оригіналу і тексту-перекладу ідентичні (чи вони викликають ту ж саму реакцію адресата);
- 3) чи збережена в цілому автентичність образів;
- 4) чи відтворені стиль і індивідуальне мовлення автора, тон оповіді, інтонаційні особливості;
- 5) чи добре перекладена художня література (реалії, інтернаціоналізми);
- 6) чи переклад не порушує норм мови - перекладу;
- 7) чи досягнута еквівалентність на рівні окремих лексичних одиниць.

9. Переклад і стиль

Стиль – це різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматичних форм, типів речення тощо).

Кожний стиль має свою сферу поширення, призначення (функції повідомлення, впливу тощо), систему мовних засобів і стилістичні норми, що оберігають цю систему, власне, роблять її досить стійким утворенням.

Літературна норма охоплює всі сфери використання мовних одиниць у літературному (відшліфованому, культурному) мовленні. *Стилістична ж норма* – це частина літературної норми, вона не заперечує літературну норму, а тільки обмежує використання літературно унормованої одиниці (слова, форми) певним стилем мовлення. Отже, стилістична норма – це норма використання слова чи форми у певному стилі чи з певним стилістичним значенням.

Стилі літературної мови.

Науковий стиль. Сфера використання наукового стилю мови – наукова діяльність, науково-технічний прогрес суспільства, освіта.

Основне його призначення – повідомлення про результати дослідження, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, систематизація знань.

Основні ознаки наукового стилю: понятійність і предметність, об'єктивність, логічна послідовність, узагальненість, однозначність, точність, лаконічність, переконливість, аналіз, синтез, аргументація, пояснення причинно-наслідкових відношень, висновки.

Основні мовні засоби: велика кількість термінів, схем, таблиць, графіків, абстрактних (часто іншомовних) слів, наукова фразеологія (стійкі термінологічні словосполучення), цитати, посилання; відсутність всього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання: емоційно-експресивних синонімів, суфіксів, багатозначних слів, художніх троп, індивідуальних неологізмів.

Науковий стиль має такі підстилі: власне науковий (з жанрами текстів – монографія, стаття, наукова доповідь, повідомлення, тези);

науково-популярний (виклад наукових даних для нефакхівців – книги, статті в неспеціальних журналах); науково-навчальний (підручники, лекції, бесіди тощо). Зберігаючи основні ознаки стилю, кожний з підстилів характеризується своїми особливостями використання мовних засобів. Скажімо, науково-популярний підстиль користується й елементами художнього мовлення (епітетами, порівняннями, метафорами).

Офіційно-діловий стиль. Сфера використання офіційно-ділового стилю мови – спілкування в державно-політичному, громадському і економічному житті, законодавство, адміністративно-господарська діяльність.

Основне призначення – регулювати ділові стосунки мовців у державно-правовій і суспільно-виробничій сферах, обслуговувати громадянські потреби людей у типових ситуаціях.

Основні ознаки офіційно-ділового стилю: документальність (кожний офіційний папір повинен мати характер документа), стабільність (довго зберігає традиційні форми), стислість, чіткість, висока стандартизація вислову, сувора регламентація тексту.

Основні мовні засоби: широке використання суспільно-політичної і адміністративно-канцелярської термінології, специфічна фразеологія на зразок *порушити питання, подати пропозицію*; відсутність емоційно-експресивної лексики і будь-якої мовної індивідуальності автора, обмежена синонімія, наявність безособових і наказових форм дієслів; чітко регламентоване розміщення і будова тексту, обсяг основних частин, наявність обов'язкових стандартних висловів (тому в діловому спілкуванні прийнято частіше користуватися готовими бланками).

Офіційно-діловий стиль мови має такі підстили: законодавчий (закони, укази, статuti, постанови); дипломатичний (міжнародні угоди – конвенції, повідомлення - комюніке, звернення - ноти, протоколи); адміністративно - канцелярський (накази, інструкції, розпорядження, довідки, заяви, звіти).

Художній стиль. Це – найбільший і найпотужніший стиль мови. Він включає використання, в міру потреби, з стилістичною метою елементів інших функціональних стилів.

Сфера використання художнього стилю – творча діяльність, література, різні види мистецтва, культура, освіта.

Основне призначення – впливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття і волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості та естетичні смаки.

Основні ознаки художнього стилю: образність, поетичність, естетика мовлення, експресія як інтенсивність вираження, зображувальність (конкретно-чуттєве живописання дійсності – людей, природи, явищ, понять, якостей, властивостей, відношень). В художньому стилі все подається через призму інтелекту і світовідчуття особистості (образ автора), і все спрямовується на особистість читача (слухача). Тому в художньому стилі (зокрема в художніх творах), крім об'єктивності реального світу, існує і суб'єктивність сприйняття його людиною.

Основні мовні засоби: багатство найрізноманітнішої лексики з переважанням конкретно-чуттєвої (назви осіб, речей, дій, явищ, ознак, емоційно-експресивна лексика, різні види синонімів, омонімів, фразеологізмів, використання з стилістичною метою історизмів, архаїзмів, діалектизмів, просторічних елементів.

Художній стиль поділяється на підстили за родами і жанрами літератури: епічні (прозові: епопея, роман, повість, оповідання, нарис), ліричні (поема, балада, пісня, поезія), драматичні (драма, трагедія, комедія, мелодрама, водевіль), комбіновані (ліро-епічний твір, драма феєрія, усмішка тощо). Кожний з них має свої особливості мовної організації тексту.

Публіцистичний стиль. Сфера використання публіцистичного стилю – громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання.

Основне призначення – вирішення суспільно-політичних питань, активний вплив на слухача, спонукання його до діяльності, пропаганда певних думок, переконань, агітація за втілення їх у життя.

Основні ознаки публіцистичного стилю: поєднання логічності доказів, точності висловлення наукових положень з емоційно-експресивною образністю, використання художніх засобів – епітетів, порівнянь, метафор.

Основні мовні засоби – сплав елементів наукового, офіційно-ділового, художнього стилів. У ньому широко використовуються суспільно-політична лексика, політичні заклики, гасла, точні найменування (подій, дат, місцевості, учасників), а також багатозначна образна лексика, що здатна привернути увагу слухача (читача) і вплинути на нього.

В публіцистичному стилі виділяються кілька підстилів, кожен з яких має жанрові й мовні особливості: стиль засобів масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення), художньо-публіцистичний стиль (памфлети, фейлетони, нариси), есе (короткі нариси вишуканої форми), науково-публіцистичний стиль (літературно-критичні статті, огляди тощо).

Розмовний стиль. Сфера використання – усне повсякденне спілкування у побуті, на виробництві.

Основне призначення розмовного стилю – бути засобом невимушеного спілкування, живого обміну думками, з'ясування побутових стосунків.

Основні ознаки розмовного стилю: усна форма спілкування, неофіційність стосунків між мовцями і невимушеність спілкування, лаконізм, емоційні реакції.

Основні мовні засоби: багатство інтонацій, емоційно-експресивна лексика, суб'єктивної оцінки, різних типів простих речень (переважно коротких, неповних, обірваних, односкладних і т.д.), можливі діалектизми, фольклоризми, просторічна лексика. Типовими формами мовлення є усні діалоги і полілоги.

Перекладач повинен навчитися читати текст у його внутрішній, мовній формі, включаючи його стилістичну специфіку. Адже саме вона розкриває арсенал можливих мовних засобів доречних при перекладі текстів того чи іншого стилю. З іншого боку, стилістична спрямованість тексту накладає певні обмеження і вимагає адекватного перекладу, що відповідає його жанровій та функціональній особливості.

10. Особливості перекладу офіційних документів та текстів ділової спрямованості

Цей вид матеріалів включає дипломатичні документи, комерційне листування, попередні постанови, укази, парламентські резолюції, матеріали конференцій та нарад, тощо. Перекладач, який має справу з подібними матеріалами, несе велику відповідальність за точність перекладу, тому що на основі його перекладу часто приймаються важливі політичні рішення, уточнюються умови торговельних угод та ін. Дуже часто при перекладі офіційно-ділових матеріалів перекладач відмовляється від пошуків контекстуальних заміन, надаючи перевагу дослівному перекладу тексту для того, щоб виключити можливі різночитання або неправильну інтерпретацію перекладу документів. У зв'язку з цією тенденцією в українську мову проникає низка дослівних перекладів з англійської мови, недопустимі при перекладі матеріалів іншого виду. Наприклад: *люди доброї волі – people of good will; місія доброї волі – good will mission; вільне підприємство – free enterprise; переговори на найвищому рівні – top level talks.*

Справа в тому, що для документів такого жанру характерне вживання великої кількості штампів, які стали традиційними. Як приклад, можна назвати такі звороти: *on behalf (від імені), the ambassador presents the compliments (посол висловлює повагу).*

Перекладачеві потрібно добре знати штампи такого виду і обов'язково користуватися ними під час перекладу подібних текстів.

Особливість цього жанру – прагнення до стислості. Також для цього стилю характерна чіткість побудови, що забезпечує логічну структуру відокремлення однієї думки від іншої. Зазвичай великі розділи поділяються на статті, статті – на пункти, які як правило складаються з одного речення, що містить закінчену думку. Англійською мовою вживаються такі терміни: *chapter, section, subsection, article, point.*

Цей стиль характеризується великою кількістю термінів та понять, притаманних саме йому вищезазначеному стилю. За сукупністю мовних засобів та прийомів основними ознаками офіційно-ділового стилю є *послідовність і точність викладу фактів, чіткість, однозначність та лаконічність висловлювань, наявність усталених словесних формул (наприклад, з метою, у зв'язку з, відповідно до, у порядку, згідно з та ін.), вживання слів у прямому*

значенні, широке використання спеціальних термінів, дотримання прямого порядку слів у реченні тощо.

Офіційно-діловий стиль за експресивним забарвленням називають холодним, нейтральним, оскільки він підкреслює ділові стосунки й не передає суб'єктивної оцінки того, що викладається. Тому характерною є відсутність будь-яких емоційно-експресивних засобів. Перекладач повинен пам'ятати про таку особливість. Наприклад, в інших жанрах слово “*reject*” може мати експресивне забарвлення і відповідати емоційно-оформленому дієслову “*заперечувати*”. Те ж саме дієслово в офіційно-ділових матеріалах має перекладатися стилістично нейтральним дієсловом: *Their claims were categorically rejected.* – *Їхні спроби були категорично відкинуті.*

У офіційно-діловому стилі дуже важливо дотримуватися наступних граматичних правил:

1. Слід обмежити вживання ускладнених синтаксичних побудов речень з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами.

2. Стислість викладу досягається шляхом заміни складних речень простими, а також за допомогою усунення дієприкметникових і дієприслівникових зворотів і вживання загальноприйнятих скорочень.

3. Вживання безособових і наказових форм дієслів у формі теперішнього часу із зазначенням позачерговості, постійності дії.

4. Слід звести до мінімуму використання складних речень із сурядним та підрядним зв'язком, натомість широко використовуються безсполучникові, прості поширені речення.

Належність тексту оригіналу до особливого функціонального стилю може впливати на характер перекладацького процесу і вимагати від перекладача застосування особливих методів та прийомів. Під час перекладу текстів офіційно-ділового стилю ми зустрічаємося з багатьма лексичними та граматичними труднощами, причинами існування яких перш за все є розбіжності в картині світу англійської і української мов, а відтак – відсутність в мові перекладу відповідників нових термінів, особливості багатозначності англійських і українських слів, особливості словотвору і термінотворення в англійській та українській мовах та ін. Стійкість і чіткість побудови речень допомагає легко розпізнати трансформації та конструкції, що мають місце у текстах оригіналах і їх відповідниках. Проте, у деяких випадках, стикаючись з термінологією текстів офіційно-ділового стилю, необхідно вміти

адекватно підібрати певний вид перекладу. Саме тому, досліджуючи переклад текстів офіційно-ділового стилю, дуже важливо відмітити, які конструкції вживаються найчастіше, і який спосіб передачі матеріалу слід застосовувати в тій чи іншій ситуації. До таких перекладацьких прийомів ми відносимо конкретизацію та генералізацію значення слова, додавання або вилучення слова та перестановку слова.

11. Переклад науково-технічних текстів

До матеріалів такого стилю належать *наукові статті, монографії, технічні описи та інші види спеціальної літератури, пов'язані з вузькопрофесійною спрямованістю*, з різними галузями науки й техніки. Визначальним фактором для жанру науково-технічних текстів є їхня велика насиченість спеціальною термінологією.

Термінами називаються слова та словосполучення, які означають спеціальні об'єкти і явища, установлюючи однозначне розуміння спеціалістами інформації, що перекладається. Тому до термінів висувають особливі вимоги. Передусім, термін має бути точним, тобто мати чітке значення, яке може бути розкрито через логічне визначення, що встановлює це поняття та його місце в системі окремої галузі, науки й техніки.

У цілому, переклад спеціального тексту не становить особливих труднощів для перекладача, який добре ознайомлений із термінологією цієї галузі знань. Однак, у спеціальному тексті нерідко буває елемент *новизни*, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням *нових термінів*, ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основна умова подолання цієї труднощі полягає у детальному аналізі описуваного явища та передачі його термінами, що вже є усталеними в науці. Актуальні наукові проблеми, найновіші технічні винаходи і відкриття висвітлюються у друкованих виданнях і перш за все – у періодичних виданнях, до яких і повинен звертатися перекладач. Велику допомогу може надати тут консультація фахівця в даній галузі.

Будь-який *науковий текст* характеризується певною повторюваністю термінів. Тому для правильної передачі значення

незнайомого та відсутнього у словниках терміна або термінологічного сполучення дуже важливо врахувати і співставити всі випадки його вживання в тексті та лише після цього спробувати вияснити значення терміну шляхом ознайомлення із спеціальною літературою з даного питання. Велику допомогу перекладачеві може надати уже існуюча перекладна література, особливо якщо є можливість порівняти оригінал і переклад.

Науково-технічні тексти характеризуються особливим стилем, який відрізняє їх від інших типів текстів. При перекладі таких текстів ця особливість створює додаткові труднощі та проблеми.

Серед *лексичних труднощів* науково-технічного перекладу виокремлюють:

- багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна);
- особливості вживання загальновідомих слів у науково-технічних текстах;
- правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики;
- визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій;
- переклад термінів-неологізмів, абревіатур, "фальшивих друзів" перекладача таких як псевдоінтернаціоналізмів, іншомовних слів і термінів, власних імен і назв (фірм, установ і організацій) тощо.

До *граматичних відмінностей* відносимо особливості граматичної будови мови, форми і традиції письмового наукового мовлення. Так, в англійських фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та неособові форми дієслова, дієприкметникові звороти й специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні інфінітивні й номінативні речення тощо.

Характерна особливість англійського наукового тексту – часте вживання особових форм, безпосередніх звертань до читача. В українській мові в таких випадках звичайно вживаються інфінітивні дієслова.

Усі безпосередні вказівки в технічному англійському тексті даються в наказовому способі й передаються інфінітивом або безособовими формами. У наукових текстах викривається багато граматичних особливостей, відзначається широке вживання таких

дієслів операторів: *effect* – впливати; *perform* – виконувати; *provide* – забезпечувати.

Прагнення до номінативності призводить до заміни прислівників, сполучниково-прийменниковими сполученнями. Так, *accurately* стає *with accuracy*, *very easy* – *with ease*. Протидіють цій тенденції лише підсилюючі прислівники, які виступають у науково-технічних текстах як основний модально-експресивний засіб: *clearly* – ясно, зрозуміло; *completely* – повністю; *greatly* – значною мірою; *significantly* – значно.

Важливою характеристикою науково-технічного стилю є прагнення до **стислості, компактності** викладення, що виражається, зокрема, у достатньо широкому вживанні еліптичних конструкцій. Неправильне їх розуміння часто призводить до грубих помилок, наприклад: *liquid racket* – ракета з рідким паливом.

Артикль при назвах і технічних описах часто відсутній. Це явище спостерігається перед назвами наукових галузей. Простежується підвищене використання причинно-наслідкових сполучників, та логічних зв'язків типу: *since* – тому, *therefore* – із цього випливає, *it follows that* – у результаті чого.

Отже, науково-технічні тексти характеризуються такими особливостями: інформативністю, логічністю, точністю, об'єктивністю, наявністю термінів, речень-штампів, постулатів, аргументів, формулювань, цитат.

Лексика в науковому тексті достатньо одноманітна за складом, її називають загальнонауковим шаром термінології або лексикою загальнонаукового опису і має такі ознаки:

- 1) вона позбавлена емоційного забарвлення;
- 2) її можна віднести до нейтрального варіанта сучасної письмової літературної норми;
- 3) у ній широко розвинута синонімія.

Отже, під час перекладу наукового й технічного текстів домінантами перекладу будуть усі засоби, що забезпечують об'єктивність, логічність і компактність викладу: терміни, загальнонаукова лексика без оцінного забарвлення, дієслівні форми теперішнього часу, пасивні дієслівні конструкції, безособові структури, складні слова, словотворчі моделі з абстрактною семантикою, скорочення, цифри, формули, схеми, максимальна складність і різноманітність синтаксичних структур, велика кількість засобів когезії, графічні засоби логічної організації, формалізовані засоби емоційності наукової дискусії.

12. Особливості перекладу суспільно-політичної літератури. Переклад текстів преси (газетно-публіцистичний стиль)

Матеріали газетно-інформаційного жанру складають основний зміст суспільно-політичної літератури. Перекладачу суспільно-політичної літератури часто доводиться перекладати статті та замітки з англійських та американських газет, тому перекладач має бути добре ознайомлений зі стилістичними особливостями таких матеріалів.

Газета – засіб інформації, а також засіб впливу на широку та неоднорідну аудиторію читачів. Так як газету зазвичай читають в умовах, коли важко зосередитись (в метро, за обідом, після роботи і т.п.), то існує необхідність подавати матеріал стисло, але повідомивши всю необхідну інформацію. В газетно-інформаційному стилі дуже часто вживаються власні назви, імена, що роблять повідомлення більш конкретним, описуючи якісь події на певній місцевості, що стосуються певних людей або установ.

Ще однією особливістю цього жанру є намагання журналістів зробити сухе повідомлення більш емоційно яскравим за рахунок вживання в тексті жаргонізмів. Зазвичай при перекладі вони не передаються.

Особливістю американських газет є заголовки газетних матеріалів. Автори статей докладають максимум зусиль аби заголовок статті складався з якомога меншої кількості слів, але при цьому передавав інформацію про яку йдеться і привертав до себе увагу читача. Перекладач має добре зрозуміти зміст газетного заголовку та вміти гарно та правильно його передати з мови оригіналу на мову перекладу, адже заголовок може мати і подвійний зміст.

Перекладач має постійно пам'ятати про особливості вживання часових форм в заголовках. Сучасні американські газети використовують неперфектні часи. Коли мова йдеться про дію, яка вже відбулась, але в недалекому минулому, то використовується теперішній час, така форма ніби наближує читача до певних подій в минулому. Для позначення майбутнього часу в заголовках часто використовується інфінітив.

Ще однією проблемою при перекладі газетних заголовків є різні скорочення. Скорочення, які можна зустріти в американській пресі, можна розділити на кілька груп. Перша і найбільш чисельна група включає в собі скорочення назв партій, організацій, різних посад: *FBI – Federal Bureau of Investigation = ФБР, NAM = Національна асоціація*

nidnpuemciiv = *HAM*, *Gov* = *Governor*, *D.A.* = *District Attorney*, *Sen.* = *Senator*, *Rep* = *Representative*.

Також часто зустрічаються скорочення назв міжнародних організацій: *U.N.* = *United Nations*, *NATO* = *North Atlantic Treaty Organization* та багато інших. При перекладі скорочень перекладач має дотримуватись таких правил, по-перше, багато скорочень назв міжнародних організацій мають свій еквівалент в українській мові, а якщо назва організації не відома реципієнту, то перекладач може подати скорочення перекладу назви, але в дужках подати повний варіант. Також перекладач має враховувати і те, що деякі скорочення можуть писатись однаково, але в повному варіанті будуть стосуватись різних назв: *PM* ~ *Prime Minister* або ж *Police Magistrate*.

Специфіку газетно-інформаційних матеріалів складають вже вищезгадані кліше, а також фразеологізми. Суспільно-політичний стиль більше ніж будь-який інший стиль є наближеним до художньої літератури. В суспільно-політичних текстах, статтях, оглядах широко використовується образна фразеологія. Характеризуючись метафоричністю, вона надає висловлюванню виразності, яскравості, своєрідності. За способом перекладу на українську мову образну фразеологію можна умовно розділити на чотири групи:

- Фразеологізми, що мають повний відповідник в українській мові і повністю калькуються при перекладі: *a domino effect* – *ефект доміно*;

- Фразеологізми, які образно частково не співпадають з українськими: *to buy a pig in a poke* – *купити kota в мішку*;

- Фразеологізми, при перекладі яких образ повністю змінюється: *to hang hire* – *призупинити роботу*;

- Фразеологізми, які перекладаються нейтральною лексикою: *to cut no ice* – *нічого не добиватись*.

Отже, переклад суспільно-політичної літератури характеризується певними специфічними особливостями, які перекладач обов'язково повинен враховувати при перекладі.

13. Способи перекладу лексичних одиниць. Перекладацькі лексичні трансформації

Переклад – відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми. Переклад може бути адекватним,

тобто таким, який є відповідним тексту оригіналу й виражає ті ж комунікативні установки, що й оригінал та неадекватним.

Лексичні трансформації використовуються головним чином через те, що об'єм значень лексичних одиниць мови оригіналу та мови перекладу не співпадає. Немає таких двох мов, чиї смислові одиниці – морфеми, слова і стійкі словосполучення, повністю співпадали б у всьому об'ємі своїх значень.

Під час передачі значення слова в перекладі зазвичай доводиться вибирати між декількома можливостями перекладу.

Існує три найхарактерніші випадки, що призводять до цього:

1. У мові перекладу немає словникового відповідника того або іншого слову оригіналу (взагалі або в даному його значенні).

2. Відповідність є неповною, тобто лише частково покриває значення слова мови оригіналу.

3. Різним значенням багатозначного слова оригіналу відповідають різні слова в мові перекладу.

Саме у таких випадках часто застосовуються такі прийоми, як:

- транскодування (транскрипція і транслітерація) – це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Дуже часто транскодування застосовується при перекладі власних та географічних назв, назв газет, журналів чи компаній: *Walter – Вальтер, Worchester – Ворчестер, Brighton – Брайтон, Times – Таймс, International Herald Tribune – Інтернешнл Херальд Триб'юн, Chemical Abstracts – Кемікл Ебстректс, Coca-Cola – Кока-Кола, Texaco – Тексако, Sony Corporation – Соні корпорейшн, hacker – хакер, interface – інтерфейс, computer – комп'ютер, port – порт, adapter – адаптер, assembler – асемблер, cursor – курсор, supervisor – супервізор, upgrade – апгрейд, user – юзер;*

- калькування – дослівний або буквальный переклад. Наприклад, *“skyscraper” – хмарочос*. Часто використовується і напівкалькування, що являє собою часткове запозичення слів та виразів, які складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови перекладу. Наприклад: *Cape of Good Hope – Мис Доброї Надії, New South Wales – Новий Південний Уельс, process-handling procedure – процедура управління процесом, peer view instances – рівноправні екземпляри видимого елемента, disc storage – дискова пам'ять, current drive – поточний дисковод, image recognition – розпізнання зображення;*

- лексико-семантичні заміни – це спосіб перекладу лексичних одиниць іноземної мови шляхом використання одиниць мови перекладу, які не збігаються за значенням з початковими, але можуть бути виведені логічно. Основними видами подібних заміни є *конкретизація, генералізація і модуляція*.

Конкретизація – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу з вузьким значенням. Наприклад: *At the by-election victory went to the Labour candidate.* – *На додаткових виборах перемогу отримав кандидат від партії лейбористів.* *The rain came in torrents.* – *Пішов сильний дощ.*

Генералізація – заміна одиниці мови оригіналу, що має вузьке значення, одиницею мови перекладу, яка має ширше значення. Приклад: *counter proposal* – *контрпропозиція.* *He comes over and visits me practically every weekend.* – *Він частенько навідує мене, практично кожен тиждень.*

Модуляція або **смиловий розвиток** – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення початкової одиниці. Наприклад:

I don't blame them. – *Я їх не звинувачую/ Я їх розумію* (за допомогою модуляції).

He's dead now. – *Він мертвий/ Він вже покійник* (за допомогою модуляції).

Описовий переклад – це такий прийом перекладу, коли слово замінюється в мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст цього слова, при цьому опис не повинен бути надто докладним і складним. Приклад: *native mode* – *режим роботи у власній системі команд;* *processor-specific code* – *програма, прив'язана до певного процесора;* *non-mouse program* – *програма, яка не підтримує роботу з мишкою;* *nucleus* – *ядро операційної системи.*

Антонімічний переклад – прийом перекладу, який полягає у передачі поняття протилежним, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Наприклад: *take your time* - *не поспішай,* *take it easy* - *не хвилюйтеся / не беріть до голови / серця,* *mind your own business* - *не твоє діло/ не втручайся в чужі справи,* *to keep one's head* - *не розгубитися,* *to have clean hands in the matter* - *не мати (ніякого) відношення до якоїсь справи,* *hang on, please* - *не кладіть трубку,* *keep off the grass* - *не ходіть по газонах,* *I meant it* – *я й не прикидався,* *I'm not kidding* – *я серйозно вам кажу / я не жартую.*

14. Переклад термінів, архаїзмів, неологізмів

Термін – емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження поняття та назв предметів.

Основні прийоми перекладу термінів:

1. Прийом опису: *the commercial acid* – кислота, що надходить у продаж.

2. Прийом калькування: *low-noise engine* – малошумний двигун.

3. Прийом транскрибування (застосовується для передачі назв форм або корпорацій): *Special System Industry*.

4. Переклад з використанням різних прийменникових конструкцій: *Data processing equipment* – обладнання для обробки даних.

Існують терміни які не допускають дослівного перекладу, хоча мають еквіваленти у рідній мові. Такі терміни відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою: *Mixed melting point* – температура плавлення суміші.

Архаїзмами у загальному визначенні називаються слова, що вийшли з широкого вжитку й перейшли до так званого пасивного запасу лексики національної мови. Від інших застарілих слів, зокрема історизмів, архаїзми таким чином відрізняються тим, що мають у сучасній мові синоніми: *уста* — *губи*; *рать* — *військо*; *злато* — *золото*.

До архаїзмів відносять слова і вирази, які застаріли і не використовуються в сучасній мові тому, що мають відповідні "сучасні" синоніми, як, наприклад: *whilome* - *formerly*, *methinks* - *it seems to me*, *yon* - *there*, *habit* - *dress*, *to trow* - *to think* і т.д.

З іншого боку, до архаїзмів відносять такі слова, які не мають синонімів тому, що поняття, які вони позначали перестали відігравати будь-яку роль у сучасному житті суспільства. Наприклад, такі слова української мови як *щит*, *булава*, *данина*, *причілок*; в англійській мові: *gorge*/- *металевий комір для захисту шиї*; *thane* – *англо-саксонський лорд(феодал)*; *yeoman* – *офіцер королівського війська*, і т.д.

Ці слова не зникають із словникового складу мови, вони тільки обмежені в своєму вжитку сферою історичних романів, нарисів і досліджень з історії відповідних періодів. Таким чином, видається доцільним розділити архаїзми на слова старовинні або забуті, які є термінами старовини і "воскресають" тільки в особливих стилістичних цілях у сучасній літературній мові, і слова застарілі,

тобто ті, що ще не втратили свого значення у системі лексики сучасної літературної мови.

Виходячи зі сказаного, можна зробити висновок, що існує два трактування архаїзмів: широке і вузьке. Згідно вузького розуміння, склад архаїзмів обмежується, як правило, власне архаїчної лексикою. За широкого розуміння, до складу архаїзмів входять історизми, застарілі, рідковживані слова. Враховуючи тенденції розвитку архаїчної лексики, вузьке розуміння архаїзмів здається більш виправданим.

Неологізми – це нові слова чи нові значення уже наявних слів у мові, що з'являються з розвитком суспільства і появою нових понять. Нове слово може бути новим або за формою, або за змістом, або й за формою, і за змістом. Виходячи із цього, прийнято розрізняти: 1) **власне неологізми** (нова форма й новий зміст) – *telecommuter, audiotyper*; 2) **перенайменування** (нова форма – уже відомий зміст) – *sudser (soap opera), big (cancer)*; 3) **переосмислення** (уже наявна в мові форма – новий зміст) – *acid (narcotics), bread (money), box (TV-set)*. Перші дві групи припускають використання внутрішніх ресурсів англійської словотворчої системи. До них же можна додати й так звані фонологічні неологізми, тобто штучно створювані конфігурації звуків. Найчастіше це терміни або товарні знаки, часто з'єднання з морфемами грецького або латинського походження (*acryl, perlon*). Словниковий склад англійської мови продовжує поповнюватися.

Способи утворення неологізмів:

- За допом. суфіксів, префіксів, складання основ: *denuclearize* – позбавлення ядерної зброї; *Has-been* – політик, що втратив вплив.
- Переосмислення слів і надання їм нових значень: *egg, Summit*.
- Запозичення з інших мов: *perestroika, glasnost, Tranche (трани)*.
- Скорочення (аббревіатура та акроніми).
- Конверсія – перехід слова з однієї частини мови в іншу (іменник → дієслово). *The gap is to be bridged in the near future.* – Цей розрив потрібно подолати якнайшвидше.

Способи перекладу неологізмів:

Транскодування: *know-how* – ноу-хау, *inauguration* – інавгурація, *punk* – панк, *ombudsman* – омбудсмен.

Калькування – це спосіб перекладу, який найчастіше застосовується під час перекладу еквівалентних понять у двох мовах або для позначення поняття, яке нещодавно з'явилося у мові. Таким

способом перекладається переважно еквівалентна лексика. Наприклад, *workaholic* – *трудоголік*, *antihero* – *антигерой*.

Описовий переклад використовується, коли в мові перекладу не існує слова відповідника, наприклад: *middle-of-the-roader* – *прихильники поміркованого курсу*.

Приблизний переклад означає, що під час перекладу зберігається основне значення слова, проте у мові-мети слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном. Наприклад, *nerd* – *неприємна, неприваблива людина*; *buddy* – *друг, товариш*; *weeb* – *нікчема*, *scumbag* – *покидьок*, *shell* – *безпритульний*, *wimpr* – *слабка людина, невдаха*.

15. Переклад інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів

Інтернаціоналізми або інтернаціональні слова – це слова або вислови, які належать до спільного за виникненням фонду ряду мов, близьких за походженням або подібних за своїм культурним розвитком. Вони зазвичай або запозичені безпосередньо з якогось джерела, або через іншу мову.

З точки зору перекладача ці слова можна умовно розділити на дві групи. Перша – це власне інтернаціоналізми, які мають одне і те ж значення у мовах оригіналу та перекладу, наприклад:

англ. sport - *укр. спорт*

англ. football - *укр. футбол*

Ці слова співпадають як за формою, так і за значенням і в мові перекладу існують еквіваленти для їх перекладу. Враховуючи це, переклад власне інтернаціоналізмів не створює для перекладача ніяких труднощів.

Друга група - так звані **псевдоінтернаціоналізми** – в українській мові мають:

- 1) зовсім інше значення, ніж в інших мовах;
- 2) вужче значення;
- 3) ширше значення.

Передача слів першої групи викликає певні труднощі. Перекладач, природно, згадує, перш за все, однокорінне слово, яке, однак, в українській мові має інше значення. Наприклад:

complexion – *the natural colour or appearance of the skin on your face*, а не *комплексія* – будова тіла;

compositor – someone who arranges letters on a page before they are printed, а не *композитор* – автор музичного твору;

decade – a period of ten years, а не *декада* – проміжок часу в десять днів, десятиденка.

Прикладом другої групи може служити слово *meeting*, яке далеко не завжди відповідає українському слову *митинг*. Основне значення англійського слова – *an event at which people meet to talk and decide things*. Наприклад, *a meeting of old friends*. Значення *політичні збори* є вторинним.

Слова цієї групи є особливо небезпечними для перекладача, оскільки вони є інтернаціональними тільки в одному із своїх значень. До них відносяться багато слів, які означають професію, рід занять:

director – 1. one of the committee of top managers who controls a company; 2. the person who gives instructions to the actors, cameraman in a film or a play; 3. someone who is in charge of a particular activity or organization. Порівняємо: *директор* – керівник установи, підприємства чи навчального закладу.

president – 1. the official leader of a country that does not have a king or a queen; 2. the person in charge of a club, college, government department, etc; 3. AmE the head of a business, bank etc; 4. head of the meeting. Порівняємо: *президент* – 1. виборний голова, керівник товариства, організації, установи тощо; 2. в ряді країн глава держави.

student – 1. someone who is studying at a school, university etc; 2. to be a student of smth – to be very interested in a particular subject. Порівняємо: *студент* – учень вищого навчального закладу.

З наведених прикладів видно, як уважно потрібно перекладачеві перевіряти по контексту та словнику значення подібних слів.

Прикладом третьої підгрупи може служити слово *brigadier*, яке, крім значення *військове звання*, має в українській мові ще й значення *керівник виробничого підрозділу (бригади)*. В англійській мові однокорінне слово *brigadier* має тільки одне значення – *a high military rank in the British army or the person who has this rank*.

Псевдоінтернаціональні слова другої і третьої груп часто бувають нездоланною проблемою для недосвідчених перекладачів. Недарма їх називають "удаваними або фальшивими друзями перекладача" (translator's false friends). Зустрічаючись з ними, перекладач мимоволі згадує етимологічно тотожне українське слово і забуває, що його значення та вживання не співпадають із значенням та вживанням відповідного англійського слова.

16. Переклад реалій

Реалії – це предмети чи явища матеріальної культури, етнонаціональні звичаї, обряди, а також історичні факти чи процеси, що зазвичай не мають еквівалентів в інших культурах.

Існує декілька класифікацій реалій за основними ознаками.

За предметною ознакою виділяють:

1. **Географічні реалії:**

- назви об'єктів фізичної географії (мусон, сопка, торнадо);
- назви об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини (ранчо, дувал);
- назви ендеміків (секвойя, ігуана, ківі, кенгуру).

2. **Етнографічні реалії:**

- побутові (кімоно, лапті, сомбреро, щі, чебуреки, кумис, ель);
- трудові (ковбой, передовик, бригадир, мачете, бумеранг);
- назви понять культури та мистецтва (кобза, коляда, гейша);
- етнічні поняття (козак, янкі, кокні, гуцул, баск, бош);
- міри та гроші (фунт, франк, акр, четверть, бушель).

3. **Суспільно-політичні реалії:**

- поняття, пов'язані з адміністративно-територіальним устроєм (хутор, губернія, штат, воєводство, аул);
- найменування носіїв та органів влади (сейм, кнесет, віче);
- воєнні (конунг, гетьман, хан, самурай, легіон);
- найменування організацій, титулів, станів, каст, суспільно-політичних організацій (більшовики, торі, кріпак, князь, йомен).

Щодо місцевої класифікації реалій, то в площині однієї мови слід розрізняти свої та чужі мовні реалії, які, в свою чергу, поділяються на національні (відомі всім жителям держави, всьому народу), локальні (які належать до певної говірки чи діалекту), мікролокальні (характерні для певної місцевості). З позиції двох мов реалії поділяються на зовнішні, які є однаково чужими для цієї пари (наприклад, «самурай» для української та англійської мов), та реалії, чужі для однієї мови та свої для іншої («рада» для української та російської мов).

З погляду перекладознавчого доречно провести поділ реалій в історико-семантичному та структурному планах.

З історико-семантичного погляду виділяються:

1) *власне реалії*: укр. коломийка, трембітар, постолі, перебудова; англ. Halloween, a gifted child (у США особливо здібна дитина, для якої, з дозволу батьків, опрацьовується спеціальна

шкільна програма) та ін.;

2) *історичні*: укр. щезник, свячений; англ. the Black and Tans (“чорно-руді”- англійські каральні загони в Ірландії в 1920-1923) та ін.

У структурному плані виділяються:

1) *реалії-одночлени*: укр. вечорниці, криничар; англ. a sheriff, a maurole (“травневе дерево”- “стовп, прикрашений квітами, різнобарвними прапорцями, довкруги якого танцюють в першу неділю травня у Великобританії”) та ін.

2) *реалії-полічлени* номінативного характеру: укр. курна хата, братська могила; англ. a banana split, St. Valentine`s Day, a ticket day, ін.

3) *реалії-фразеологізми*: укр. стати під вінок, на панщині бути; англ. to reach the woolsack, to enter at the Stationer`s hall та ін.

При перекладі реалій існує дві труднощі:

1) відсутність у мові перекладу відповідника (еквівалента, аналога) із-за відсутності у носіїв цієї мови об’єкта, який ця реалія позначає;

2) необхідність передати не лише предметне значення (семантику) реалії, а також і її колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

У практиці перекладу зустрічаються такі засоби передачі реалій:

I. транс кодування (*транскрипція, транслітерація*);

II. переклад (*заміна, субституція*):

1. Введення неологізму:

А) калька;

Б) пів калька;

В) освоєння;

Г) семантичний неологізм.

2. Приблизний переклад:

А) відповідність за родом та видом;

Б) функціональний аналог;

В) опис, пояснення, тлумачення.

3. Контекстуальний переклад.

Розглянемо ці засоби перекладу більш докладно:

I. Транскрипція реалії передбачає механічне перенесення реалії із іноземної мови в перекладацьку графічними засобами останньої із максимальним наближенням до оригінальної форми: англ. *Whig* – рос. «віг».

Транслітерація реалії передбачає передачу літер, які складають слово мови оригіналу, літерами мови перекладу: *Waterloo* – *Ватерлоо*, *Murray* – *Муррей*.

II. Переклад реалії (або заміна, субституція) як засіб передачі її на перекладацьку мову вживають у тих випадках, коли транскрипція (транслітерація) за тих чи інших умов неможлива або небажана.

Запровадження неологізму – найбільш придатний після транскрипції шлях збереження змісту й колориту реалії шляхом створення нового слова (або словосполучення) інколи вдається добитися такого ж ефекту. Такими новими словами, в першу чергу, можуть бути кальки та напівкальки.

А) кальки – це запозичення шляхом буквального перекладу (дуже часто по частинам) слова або звороту з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін: *Skyscraper* – *хмарочос*; *misleader* – *лжекерівник*.

Б) напівкальки – це свого роду часткові запозичення, нові слова або усталені словосполучення, але “складені частково із свого власного матеріалу, а частково з матеріалу іншомовного слова: *Carpet-bagger* – *саквояжник (сіверянин, який добився впливу та багатства на Півдні)*.

При калькуванні існує небезпека появи в перекладі *буквалізму*, який зовсім непотрібен. І перекладач повинен використовувати цей засіб перекладу лише тоді, коли в українській мові дійсно відсутнє відповідне слово або словосполучення.

В) освоєння – це адаптація іншомовної реалії; тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду рідного слова: *Фр. Concierge* – *консьєржка*; *нім. Walküre* – *валькірія*.

Г) семантичний неологізм – це нове слово або словосполучення, “вигадане” перекладачем і яке дозволяє передати смисловий зміст (склад) реалії. Від кальки його відрізняє відсутність етимологічного зв’язку з оригінальним словом: *Seven-league boots* – *чоботи-швидкоходи*.

Спосіб перекладу реалій-неологізмів найменш використовується: причина досить очевидна – творцем мови є народ і дуже рідко – окремий автор.

2. Приблизний переклад реалій застосовується частіше ніж будь-який інший спосіб. Застосовуючи цей спосіб, удається, хоча і не досить точно, передати предметний зміст реалії, але колорит дуже часто є утраченим, тому що відбувається заміна очікуваного

конотативного еквіваленту на нейтральний за стилем, тобто на слово або словосполучення з нульовою конотацією. Можливі декілька випадків:

А) **принцип заміни** одиницею відповідно роду та виду дозволяє передати зміст реалії одиницею з більш поширеним (дуже рідко – більш вузьким) значенням, підставляє родові поняття замість видового (прийом генералізації): *Cottage* – будинок.

Б) **функціональний аналог** – це шлях перекладу реалій, що дозволяє, наприклад, одну гру, незнайому читачу, “замінити іншою, знайомою”: *Baseball* – ланта, *cricket* – ланта.

Часто функціональний аналог є зручним для передачі реалій-мір, зокрема, коли вони призначені для створення у читача якихсь якісних уявлень: *сто пудів* – дуже важкий, *пара фунтів* – небагато.

В) **опис, пояснення, тлумачення**, як спосіб приблизного перекладу застосовується у тих випадках, коли немає іншого шляху: поняття, яке не може бути передане транскрипцією, доводиться просто пояснювати: *The boys were playing fly up* – хлопчики грали у м'яча; *puff* – гра в кості.

Приблизний переклад реалій не є адекватним, передає зміст відповідної одиниці не повністю, а що стосується національного і історичного колориту, то про нього читач може здогадуватися.

3. **Контекстуальний переклад** звично протиставляють “словниковому перекладу”, зазначаючи, таким чином, відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наданих у словнику.

17. Переклад назв установ, підприємств, навчальних закладів

З точки зору перекладу всі назви можна поділити на три групи:

I. Назви, де **всі компоненти перекладаються**. Сюди належать словосполучення, що не містять власного імені: позначення деяких навчальних закладів, громадських наукових та технічних організацій та установ, лабораторій інститутів, програм, проектів:

School for International Training – Інститут міжнародної підготовки;

Council of Economic Advisers – Рада економічних консультантів;
Free University – Вільний Університет;

Institute of Biochemistry – *Інститут біохімії*
Car Development Centre – *Центр проектування автомобілів.*

Якщо ж до складу назви входить антропонім, то у перекладі додається слово *імені*: *M. Planck Institute* – *Інститут ім. М. Планка*
Bertran Russel Centre - *Центр імені Бертрана Расселла.*

II. Назви, де **всі компоненти транскодуються**. До цієї групи, як правило належать назви підприємств та журналів: *The Times* - *Таймс*
Interational Herald Tribune - *Інтернешенел Геральд Тріб'юн.*

Однак і тут існує традиційна передача стосовно відомих історичних видань, які передаються калькуванням:

"L'Ami du Peuple" - *"Друг народу"* (газета, яку видавав Ж.-П.Марат)

"Rheinischen Zeitung" - *"Рейнська газета"* (редактор - К.Маркс)

При передачі назв наукових журналів, досить часто поряд з транскодуванням застосовують і калькування:

"Chemical Abstracts" - *"Кемікел ебсрктс"* ("*Хімічний реферативний журнал*")

"Solid State Physics" - *"Солід стейт фізікс"* ("*Фізика твердого тіла*").

Деколи до назви додається загальний іменник, який визначає вид підприємства: *Intelligent Systems* – (компанія) *Інтеліджент Системз*; *Apple Computers* – (компанія) *Епл Комп'ютерз*; *Dow Chemical* – (концерн) *Доу Кемікал*; *Coca-Cola* – (компанія) *Кока-Кола.*

Якщо загальний елемент входить до складу назви (*company, corporation*), то він не перекладається: *Harris Paint Company* – *Гарріс Пейнт Компані*;

Sony Corporation – *Соні Корпорейшн.*

Абревіатури у складі назв підприємств звичайно транскрибуються:

LG – *Компанія Ел-Джі*;

СНС Ltd. – *Сі-Ейч-Сі Лімітед.*

III. Назви, де **один або більше елементів** передаються за допомогою **транскодування** (транслітерування або транскрибування). До цієї групи належать, зокрема, назви вищих навчальних закладів, іменних лабораторій, дослідницьких інститутів:

University of Vienna – *Віденський університет*;

Simon Fraser University – *Університет імені Саймона Фрейзера*;

Eastern Montana College – *Коледж Східної Монтани.*

Переклад назв вищих навчальних закладів може містити окремі труднощі. А саме, варто звернути увагу на присутність топонімів (географічних назв) та антропонімів (власних назв людей) у їх складі. За наявності таких:

а. до назви додається слово *штат, провінція, місто* тощо: *University of Texas – Університет штату Техас;*

б. топонім-іменник перетворюється у відповідний прикметник: *University of California – Каліфорнійський університет;*

с. антропонім вводиться словом *імені* або *іменником* у родовому відмінку: *John Brown University – Університет імені Джона Брауна / Університет Джона Брауна.*

При перекладі назв окремих організацій спостерігається деяка неоднозначність: як правило, вони перекладаються, але зустрічаються й випадки транскодування:

Federal Bureau of Investigation – Федеральне бюро розслідувань;
Central Intelligence Agency – Центральне розвідувальне управління;
але: *Scotland Yard – Скотланд Ярд.*

18. Переклад скорочених назв

Абревіатура (лат. *abbrevio* - скорочую) – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття.

Головна задача скорочень – це економія мовленнєвих зусиль та економія обсягу писемного тексту. Варто виділити основні види скорочень та звернути увагу на їх побудову та особливості.

Лексичні скорочення

Найчастіше зустрічаються кінцеві усічення типу *exam, doc, gym* (з *examination, doctor, gymnasium* відповідно). Усічення типу *plane, phone* (з *airplane, telephone*) називаються початковими, а приклади *frig* або *flu* (з *refrigerator, influenza*) ілюструють так звані кінцево-початкові усічення. Значна частина отриманого в результаті слова залишається незмінною, хоча стилістична приналежність змінюється у бік зниження. Можливі й деякі орфографічні зміни (*mike – microphone, ambitious – ambition, etc.*).

Графічні скорочення та напівскорочення

Графічні скорочення також численні й вживаються для позначення мір, одиниць або величин (*kg, km, mph, Dr, Mr, etc.*) Наприклад: *i.e.* (латинське *id est*, англійське *that is*), *e.g.* (латинське *exempli gratia*, англійське *for example*), *etc.* (латинське *et cetera*, англійське *and so on*). Специфічно англійський підтип скорочень – напівскорочення, тобто комбінації акроніма одного члена

словосполучення із повною основою іншого. Наприклад: *A-bomb* – *atomic bomb*, *V-day* – *Victory Day*.

Скорочення

Для утворення аббревіатур використовується лише перші літери слів, що входять до складу початкових термінологічних груп: *FOB* – *free on board*; *ASAP* – *as soon as possible*. Коли мова йде про скорочення, слід також згадати:

а) Використання приголосних (першої і останньої або першої, середньої і останньої) для скорочення слова: *ctr* (*centre*); *fwd* (*forward*); *jr* (*junior*); *shtg* (*shortage*); *rqs* (*requirements*); *ppd* (*prepaid*).

б) використання початкового складу: *libs* (*liberals*) – ліберали; *dept* (*department*) – департамент; *nukes* (*nuclear weapons*) – ядерна зброя;

в) змішані скорочення: *ALGOL* (*Algorithmic Language*) – алгол (алгоритмічна мова); *ATM machine* (*automated teller machine*) – банкомат; *E-mail* (*Electronic mail*) – електронна пошта; *M-way* (*motorway*) – автошлях; *X-rays* – рентгенівські промені.

Літери в якості складових частин неологізмів можуть і не бути скороченням. Самі по собі вони що-небудь позначають: *H-bomb* (*Hydrogen Bomb*) – воднева бомба; *T-shirt* – футболка з короткими рукавами у вигляді літери *T*; *U-turn* – розворот машини на 180 градусів, тобто у вигляді літери *U*; *Y-intersection* – перехрестя доріг у вигляді літери *Y*; *X-ing* (*Crossing*) – перехід.

Інтернет-аббревіатури

Окрему групу аббревіатурних скорочень складають аббревіатури, що виникли під час листування у всесвітній мережі Інтернет. Найбільш поширені з них такі: *OBTW* – *Oh By The Way* – о, доречі; *OTOH* – *On The Other Hand* – з іншого боку; *PLS* – *Please* – будь ласка; *RBTL* – *Read Between The Lines* – читати між рядками; *TAFL* – *Take; A Flying Leap* – відсилаю повітряний поцілунок; *TIA* – *Thanks In Advance* – заздалегідь спасибі; *TKVM* – *Thank You Very Much* – дуже дякую та ін.

Якщо скорочена письмова форма пишеться та читається як звичайне англійське слово, то сформоване у такий спосіб слово називається **акронім**. Акроніми утворюються з початкових літер слів, що входять у словосполучення, об'єднане загальним змістом. Наприклад: *AIDS* – *acquired immune deficiency syndrome*; *USA* – *United States of America*. Цей спосіб формування нових слів стає все більше популярним в майже всіх галузях людської діяльності і особливо в

політичному й технічному словниках. Наприклад: *U. N. O.*, також *UNO* [*'ju:nou*] – *United Nations Organization*; *NATO* – *the North Atlantic Treaty Organization*; *SALT* – *Strategic Arms Limitation Talks*.

Інша підгрупа складається із початкового скорочення з буквеним збереженням читання, тобто як ряд літер. Вони також зберігають кореляцію зі зразками. Наприклад: *B. B. C.* [*'bi:'bi:'ci:*] – *the British Broadcasting Corporation*, *G. I.* [*'dzi:'ai*] – *Government Issue*.

Використання абревіатур створює певні труднощі під час перекладу, а саме:

1. перекладачеві необхідно знати, як розшифровується та чи інша абревіатура, тобто, яка реалія ховається за нею;

2. перекладач має знати, чи існує в мові, якою здійснюється переклад, готовий відповідник власне абревіатури й реалії, яку воно позначає.

Одні абревіатури транскрибуються відповідно до мови оригіналу, інші – наново створюються. Наприклад, *NATO* – *НАТО* (*Північно-атлантичний альянс*), *OAS* – *ОАД* (*Організація американських держав*). Слід пам'ятати, що іноді доцільно перекладати абревіатури лише через описовий переклад: *MP* (*Member of Parliament*) – *член парламенту*, *VIP* (*Very Important Person*) – *дуже важлива персона*, *BP* (*Verховна Рада*) – *the Supreme Council*.

19. Переклад фразеологізмів

Фразеологізми — (фразеологічні звороти) стійкі словосполучення, які сприймаються як єдине ціле і вживаються носіями мови в усталеному оформленні. Існують такі способи перекладу фразеологічних одиниць:

1. переклад фразеологічним еквівалентом,
2. фразеологічним аналогом,
3. калькуванням,
4. описовим перекладом,
5. контекстуальними замінами

Фразеологічний еквівалент. Такі образні фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з ним образі, перекладаються за допомогою еквівалентів (інтернаціональні вирази, які несуть біблійно-міфологічний чи літературний характер):

Strike while the iron is hot. – Куй залізо, поки гаряче. An old dog will learn no new tricks. — Старого пса новим фокусам не навчиш.

Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають по змісту та образності в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві треба використовувати український фразеологізм, аналогічний по змісту англійському, але, який базується на іншому образі, як наприклад:

The leopard cannot change his spots. — Кривого дерева не виправиш. // З чорного kota білого не зробиш.

Every family has a black sheep. — У бочці з медом — ложка дьогтю.

Дослівний переклад (калькування) фразеологічних одиниць. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу в іноземній фразеології. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Іноді при дослівному перекладі англійського фразеологізму використовують вставні слова : *як говориться, як кажуть*; ніби підкреслюючи цим, що іноземна фраза приведена дослівно. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові фразеологічні одиниці, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча і зрозумілий:

What is sauce for the goose is the sauce for the gander. – Що для гуски приправа, те й для гусака приправа.

One swallow does not make a summer. – Одна ластівка не робить літа.

Описовий переклад. Якщо англійський фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів:

One man's meat is another man's poison. – Про смаки не сперечаються.

Контекстуальні заміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську ФО, яка хоча і не відповідає по значенню англійському фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у даному конкретному контексті:

Let well alone. – *Не буди лихо, поки воно спить.* // *Не шукай біди, вона сама тебе знайде.*

You can take a horse to the water, but you cannot make him drink. – *Силою не будеш милою.* // *Силою колодязь копати — води не пити.*

Найкращим способом перекладу образної фразеології, без сумніву, є використання відповідного фразеологізму в рідній мові. Застосування цього способу перекладу забезпечує не тільки передачу змісту, але й відтворення образності та експресивності англійського виразу.

20. Граматичні труднощі у перекладі

Англійська та українська мови належать до різних структурних типів мов: перша – *аналітична*, де граматичні відношення передаються вільними граматичними морфемами, а друга – *флективна*, де граматичні значення і відношення передаються за допомогою флексій (закінчень). Саме розбіжності у побудові мов становлять **основну групу граматичних труднощів**. Так, в українській мові немає *артиклів, герундія, часових форм груп Continuous і Perfect, складних інфінітивних конструкцій*, а в англійській мові – *дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників*. Крім того, в англ. мові порядок слів у реченні значно фіксованіший, на відміну від вільного українського. Відтак, дослівний / послівний переклад є зазвичай неможливим. Саме для того, щоб уникнути неадекватного буквального перекладу (“граматичного буквализму”) потрібно застосовувати *перекладацькі граматичні трансформації*. Причинами таких трансформацій є:

1) різниця у способах передачі інформації. Так, наприклад, попередність однієї минулої дії іншій в англійській мові виражається за допомогою форми *Past Perfect* дієслова-присудка, а в українській – за допомогою слів *раніше, перед цим, до того* тощо.

2) відсутність в одній з мов певних граматичних явищ, форм або конструкцій (як-от герундія, формального додатку “it”, артиклів).

3) необов'язковість вираження граматичної інформації в одній з мов. Наприклад, в українській немає граматичного значення *Present Continuous* на позначення дії в момент говоріння.

4) різниця у представленні змісту речення поверхневою структурою. Зокрема, наявність конструкції *Complex Object* лише в англійській мові.

5) особливості сполучуваності і функціонування слів у словосполученнях і реченнях.

Під **граматичною перекладацькою трансформацією** розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі. Розрізняють п'ять основних видів граматичних трансформацій (ГТ): *перестановка, заміна/субституція, додавання, вилучення та комплексна трансформація*.

Перестановка – це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні чи реченні. Наприклад, іменник-означення в англ. мові перебуває в препозиції (*“theory construction”*), а в укр. зазвичай стоїть після означуваного іменника (*“побудова теорії”*).

Заміна – змінюються граматичні ознаки слів. Наприклад, замість форми однини вживається форма множини, або інфінітив трансформується в іменник.

Додавання – це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, слівформ або членів речення. Наприклад:

There are many different applications of this material.

Цей матеріал застосовується у багатьох різних галузях.

Вилучення – це така граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (слово, слівформа або частина речення). Наприклад:

The explosion was terrible while it lasted. – *Вибух був жахливий.*

This is a very difficult problem to tackle. – *Це дуже складна проблема.*

Комплексна ГТ включає дві або більше простих граматичних трансформацій, коли, наприклад, одночасно здійснюється і перестановка і додавання.

Вміння та навички перекладацьких трансформацій становлять істотний компонент компетенції перекладача, і тому їх виробленню та правильному застосуванню слід надавати належної уваги.

21. Переклад речень з дієсловами активного та пасивного стану

В англійській мові, як і в українській, дієслово може знаходитись в активному (the Active Voice) та пасивному стані (the Passive Voice). Речення із присудком, що виражено дієсловом в активному стані, називається активним станом дієслова, а речення із присудком, вираженим дієсловом у пасивному стані, називається пасивним станом дієслова.

Українською мовою дієслова в пасивному стані перекладаються:

а) дієсловом з часткою - ся (сь):

His voice was heard at the door. – Біля дверей почувся його голос.

The ship was built at this shipyard. -
Корабель будувався на цьому суднобудівному заводі.

б) сполученням дієслова *бути* з дієслівними формами -но, -то в безособових реченнях:

That house was built last year. – Той будинок було збудовано торік.

в) сполученням дієслова *бути* з дієприкметником пасивного стану минулого часу:

Where did you get those copies which had been found in your room? – Де ви дістали ті примірники, які були знайдені у вашій кімнаті?

г) дієсловом в активному стані в неозначено-особових реченнях:

1) *This invention is very much spoken about.* – Про цей винахід багато говорять.

2) *She had not been seen.* – Її не бачили.

д) якщо в реченні з дієсловом у пасивному стані вказано суб'єкт дії, його можна перекласти українською мовою особовим реченням з дієсловом в активному стані:

1) *He was told the news.* – Йому повідомили новину.

2) *They were invited by my friend.* – Їх запросив мій друг.

Але, коли англійському дієслову, що вимагає непрямого або прийменникового додатка, відповідає в українській мові перехідне дієслово, пасивна конструкція може залишатися пасивною:

The Sherman Anti-Trust Law is being interefered with. – Закон Шермана, спрямований проти монополій, постійно порушується.

22. Способи передачі модальності у перекладі

Модальність – це функціонально семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлювання до дійсності і мовця до змісту висловлювання. Іншими словами, модальність – категорія, що характеризує спосіб дії або відношення до дії. Модальність є істотною ознакою речення. Вона може бути виражена *інтонацією, морфологічними, лексико-граматичними* та іншими засобами. В англійській мові вона передається зазвичай за допомогою модальних дієслів, а саме:

1. Модальне дієслово *can / could*, що виражає фізичну чи ментальну спроможність, зазвичай перекладається на українську за допомогою модальних дієслів “*могти, вміти*” чи за допомогою їхніх еквівалентів “*мати змогу / можливість, бути в змозі / мати силу*”:

Виражаючи сумнів, підозру, невпевненість (в основному в запитальних та заперечних реченнях), значення *can / could* реалізується в українській мові за допомогою часток “*невже, хіба*” або прислівника “*навряд*”:

Can he have meant it? – Невже він мав це на увазі?

Коли ми виражаємо докір, здивування чи дозвіл, лексичним еквівалентом модального дієслова *can* в українській мові буде модальне дієслово “*можна*”: “*Payment can be made in stages until the property is complete*”. – “*Можна оплатити вартість квартири частинами, але обов'язково вкластися у термін будівництва*”.

2. Модальні дієслова *may / might*. Коли модальні дієслова *may / might* виражають дозвіл, вони зазвичай перекладаються на українську мову словом “*можна*” або “*дозволяти, не заперечувати*”: “*May I speak now?*” – “*Тепер дозволяєте мені говорити?*” Докір: *You might be more attentive*. Ввічливе прохання: *Might I have a cup of tea?*

Виражаючи суворе попередження, часто *may* перекладається на українську мову словами *може, може бути*: “*Electric shocks may result.*”- “*Це може призвести до ураження електричним струмом*”.

Модальні дієслова *may / might* виражають припущення, бажання, невпевненість, можливість виконання якоїсь дії і перекладаються як *можливо*: *she may have done it* – *можливо, вона це зробила*.

3. Модальне дієслово *must* має особливі риси. Воно має значення повинності й сильного припущення – *мусити/повинен/має*: *He must be an engineer*. Також передає обов'язок, необхідність, наказ: *She must do it*. Порада: *You must consult the doctor*.

4. Модальне дієслово *have to* означає необхідність під впливом обставин і перекладається словами “*треба, потрібно, необхідно, належить*”: *I have to get up at 6 a.m.*

“*And we will have to invite workers from other countries.*” - “*Нам доведеться запрошувати іммігрантів з інших країн.*”

5. В англійській мові синонімом модального дієслова *have to* є *to be to*. Це модальне дієслово може виражати обов'язок чи необхідність виконання якоїсь дії за планом, або за розкладом. Українські еквіваленти цих значень модального дієслова *to be to* – модальні дієслова *мати, повинен, мусити, збиратися*: “*I am about to be married*” – “*Я збираюся одружитись.*”

6. Модальне дієслово *need* виражає необхідність виконання чогось і перекладається, в основному, на українську мову модальними словами *треба, потрібно, необхідно, належить*:

“*And a great deal needs to be done.*” – “*І нам ще належить багато чого досягти.*”

Якщо це дієслово виражає негативне ставлення до якоїсь дії або докір, воно перекладається за допомогою семантичної трансформації: *Who needs an office?* – *Навіщо сидіти в офісі?*

7. Модальне дієслово *shall* може виражати обов'язок чи повинність, яке в українській мові не має чіткого вираження: *Shall I turn off the light?* *Вимкнути світло?*

Часто модальне дієслово *shall* використовується в текстах різноманітних регламентів, декларацій, документів, договорів, контрактів та ін. і виражає примушування та обов'язок.

8. Модальне дієслово *will* може виражати різні значення, найголовніші серед яких воління (бажання), наполегливу вимогу, рішучість, намір. У певних випадках модальні значення *will* можуть зіставлятися зі значеннями, що має модальне дієслово *would*. *Will* може перекладатися на українську - *буду, буде, будеш, будуть, будете*: *We will help you.* – *Ми будемо вам допомагати.*

9. Модальне дієслово *would*. За допомогою цього модального дієслова в англійській мові можна виразити припущення або намір вчинити дію: “*It would be better to quietly start the election campaign in a provincial district.*” – “*Напевно, краще спокійно балотуватися у провінційному окрузі.*”

За допомогою *would* можна виразити ввічливість, а в українській мові це значення передається за допомогою дієслів у формі минулого часу та частки *би, б*: *Would you like some coffee?* – *Не бажаєте кави?*

10. *Should, ought to* – виражають різноманітні значення. Найзагальніше – пряме значення цього модального дієслова в українській мові збігається зі стативом *слід, треба, повинно* чи модальним словом або фразою *потрібно/є потреба*. Так, модальне дієслово *should* виражає обов'язок, повинність, моральний обов'язок та певну необхідність: *You should visit her.* – Тобі варто провідати її. *Every man ought to be married.* – Кожен чоловік має одружитися.

За допомогою модального дієслова *should* можна виразити пораду/рекомендацію, застереження (іноді наказовим способом): *"You shouldn't worry, Watson"* - "Не хвилюйтесь, Ватсоне".

Припущення: *They should be a happy family.* – Вони, напевно, щаслива сім'я.

23. Труднощі перекладу інфінітивів та інфінітивних конструкцій

Способи перекладу інфінітиву залежать від його синтаксичної функції у реченні.

1) У функції підмета він передається інфінітивом або іменником:

e. g. *To solve this problem is very important.* (Вирішити цю проблему дуже важливо / Вирішення цієї проблеми дуже важливе). *It was pretty nice to get back to my room.* (Було так приємно дістатися до своєї кімнати).

2) У функції частини складеного присудка після модальних дієслів – інфінітивом або простим дієслівним присудком зі вставним словом:

e. g. *They may have already replied him.* (Вони можливо вже відповіли йому).

No, you couldn't have called her beautiful (Ні, її не можна було назвати вродливою).

You will have to wait until you hear from me again (Вам доведеться почекати доки я знову сповіщу про себе).

В конструкції "be + інфінітив" (в т.ч. з модальним значенням) інфінітивом, рідше іменником:

e. g. *The next stage will be to publish the results of the research.* (Наступним етапом буде опублікування / опублікувати результати дослідження).

The research supervisor is to take care of that this week (Науковий керівник повинен потурбуватись про це цього тижня).

3) У функції означення – підрядним означальним, дієслівним присудком або іменником з прийменником:

e. g. *Can I give you anything to eat or to drink?* (Дати вам щось поїсти чи попити?)

після *the last, the only* та порядкових числівників – присудком підрядного означального речення або простого речення:

e. g. *He was the first to come.* (Він прийшов першим)

4) У функції простого додатка – інфінітивом:

e. g. *We are planning to finish the work today.* (Ми плануємо закінчити роботу сьогодні).

5) У функції обставини мети та наслідку *щоб* + інфінітив або іменником з прийменником:

e. g. *She wanted time to think it over.* (Їй потрібен був час для обдумування / *щоб* обдумати це).

У функції обставини супровідних умов – особовою формою дієслова або дієприслівником:

e. g. *He reached the island (only) to discover he had left his fishing rods.* (Він добрався до острова і виявив, що забув вудки).

6) У функції вставного члена речення:

e. g. *To be honest, it's a surprise for me.* (Чесно кажучи / якщо бути чесним, це для мене сюрприз).

Вирази з інфінітивом у функції вставного члена речення:

to anticipate a little – забігаючи дещо наперед

to be sure – безсумнівно

needless to say – само собою зрозуміло

to say nothing if / not to mention – не кажучи вже про

to put it in another way – інакше кажучи

so to speak – так би мовити

suffice it to say – досить сказати, що

that is to say – тобто

to tell the truth – правду кажучи

to be more exact (precise) – точніше кажучи

to make (cut) the long story short – коротше кажучи

to be on the safe side – про всяк випадок

to put it mildly – м'яко кажучи / *щоб* не сказати більше.

Інфінітивні звороти

Зворот "*for + іменник (займенник) + інфінітив*" (*For-phrase*)

Зворот "for + іменник (займенник + інфінітив може перекладатись інфінітивом, інфінітивною фразою з "щоб", особовою формою дієслова чи підрядним реченням, залежно від функції у реченні:

а) у функції складного підмета – простим підметом, вираженим інфінітивом чи підрядним реченням:

e. g. *For me to see you is the happiest minute in my life.* (Побачити тебе – для мене найщасливіша мить у житті).

б) складного предикатива – простим дієслівним присудком чи інфінітивом у функції простого іменного присудка:

e. g. *It is not for you to make terms.* (Не тобі ставити умови / Не ти ставиш умови).

в) означення – підрядним реченням:

e. g. *There was no room for us to sit down.* (Не було місця, де сісти).

г) обставина мети та наслідку – підрядне речення чи інфінітив:

e. g. *For the money to be able to work it must be either invested or deposited in a bank.* (Для того, щоб гроші могли працювати, їх слід кудись вкласти чи помістити у банк).

Складний додаток (The Objective Infinitive Complex)

Найчастіше перекладається підрядним реченням зі сполучниками *що, щоб, як*:

e. g. *I saw him pass the paper to the secretary.* (Я бачив, як / що він передавав папери секретареві).

Після дієслова "*expect*" інфінітив перекладається дієсловом у майбутньому часі:

e. g. *We expected the reaction to be over in 2 hours.* (Ми очікували, що реакція завершиться через 2 години).

Іноді може передаватись іменником чи простим / фразеологічним дієслівним присудком:

e. g. *He heard the blackbird sing.* (Він чув спів дрозда).

He had expected him to be more sympathetic. (Він очікував від нього більше співчуття / що той виявить більше співчуття)

He never made me laugh. (Він ніколи не міг мене розсмішити / викликати в мене сміх).

Інфінітивною групою, що є частиною модального дієслівного присудка:

e. g. *My father made me go into business.* (Мій батько змусив мене піти у бізнес).

Складний підмет (The Subjective Infinitive Complex)

Складний підмет, який складається з іменника (чи займенника) та інфінітива, які розділені присудком речення, може перекладатися:

- з дієсловами, що виражають дозвіл, прохання, примус, наказ:

а) неозначено-особовим реченням;

б) безособовим реченням з присудком у пасивному стані на -но, -то;

в) додатковим підрядним реченням:

e. g. *The prisoners were ordered not to try to leave their wards.* (В'язням наказали / було наказано / не робити спроб залишати камери) або (В'язням наказали, щоб вони не робили спроб залишати камери).

- з дієсловами, що виражають фізичне сприйняття (to see, to hear, to feel etc.).

а) односкладним неозначено-особовим ввідним реченням, за яким йде додаткове підрядне речення:

e. g. *A certain man was seen to enter the hotel.* (Бачили, що якийсь чоловік зайшов до готелю).

б) означено-особовим або безособовим ввідним реченням:

e. g. *It was felt to be hopeless.* (Відчувалося, що це безнадійно) або (Відчувалася безнадія).

- Так само цей комплекс перекладається зі словами, що виражають розумове сприйняття (to believe, to know, to suppose etc.)

e. g. *Irene was known to make very sudden decisions.* (Знали, що Айрін приймає / здатна на зовсім несподівані рішення).

He is supposed to be working in the sanatorium. (Вважається / вважають, що він працює в санаторії).

- З дієсловами *to say, to tell, to report, to inform* комплекс перекладається ввідним неозначено-особовим реченням, за яким йде додаткове підрядне речення:

e. g. *Paper is said to have been invented in China.* (Кажуть, що папір винайдено у Китаї).

Дієслова *to see, to understand, to expect* широко використовуються в засобах масової інформації і їх значення дуже часто відрізняється від загальноприйнятого (словникового):

e. g. *The rally was seen to be much smaller than it had been expected* (Виявилось / як виявилось, мітинг зібрав менше людей ніж очікувалося).

Дієслово *to understand* має значення - "згідно наявних відомостей":

e. g. *The trial is understood to be held next week* (Згідно повідомлень, суд відбудеться наступного тижня).

Дієслова *to appear, to seem* перекладається "здається, очевидно":

e. g. *Alice didn't seem to have heard of me.* (Еліс, здавалося, не чула про мене) або (Здавалося, Еліс не чула про мене).

Вираз *to be likely* перекладається "цілком, ймовірно", "не виключена можливість", "може бути", "може статися":

e. g. *She is likely to consume contaminated food or water in Mexico.* (Існує можливість / може статися... що вона буде споживати в Мексиці забруднені продукти чи воду).

Вираз *to be unlikely* перекладається "навряд чи / малоймовірно"

e. g. *He is unlikely to come today.* (Він навряд чи прийде сьогодні).

Вираз *to be sure (certain)* перекладається "напевне", "обов'язково", "безсумнівно":

e. g. *The fire is certain to produce panic in the morning.* (Пожежа обов'язково зчинить паніку завтра вранці).

24. Труднощі перекладу дієприкметників та дієприслівникових конструкцій

Англійський дієприкметник виступає в реченні як у функції означення (крім перфектних форм), так і в функції обставини (часу, причини, способу дії та супровідних обставин).

У функції означення Participle найчастіше перекладається підрядним означальним реченням або дієприкметником:

They passed a resolution calling for a world peace conference.

Вони прийняли резолюцію, що закликала до проведення міжнародної мирної конференції.

Серед труднощів перекладу Participle слід зазначити те, що форма Participle II правильних дієслів співпадає з Past Simple і, коли означення стоїть після означуваного слова, це створює труднощі його впізнавання:

The method developed made it possible to achieve good results.

Розроблений метод дозволив досягти хороших результатів.

У випадках, коли сполучення англійського іменника з Participle не відповідає нормам української мови, його доводиться передавати іншими лексико – граматичними засобами:

There was only one question before him asking whether or not he accepts the terms offered. – Перед ним стояло лише одне питання: чи приймає він запропоновані умови.

Дієприкметники, утворені від англійських дієслів, які не співпадають з українськими за ознакою наявності чи відсутності постпозитивних прийменників, вимагають особливої уваги при перекладі і перекладаються зазвичай підрядним означальним реченням:

There are some of the problems dealt with at the conference.

Ось деякі з проблем, які розглядалися на конференції.

Participle може також виступати в ролі частини складеного присудка і при перекладі передаватись простим дієслівним присудком:

The street was deserted. – Вулиця спорожніла.

У функції обставини Participle I перекладається особовою або неозначеною формою дієслова – присудка у складі підрядного обставинного речення зі сполучниками «коли, якщо, оскільки та ін.»; дієприслівником недоконаного виду чи іменником з прийменником:

Putting these points together, we are confronted with the following problem.

Якщо брати всі ці пропозиції разом, то виникає наступна проблема.

У функції обставини Participle II звичайно вживається із залежними словами утворюючи звороти, які можуть перекладатися:

а) обставинним підрядним реченням, де безпосереднім відповідником Participle II виступає особова форма дієслова – присудка:

Considered individually the claims are not particularly convincing.

Ці твердження, якщо їх розглянути кожне окремо, не особливо переконливі.

б) дієприкметником чи дієприкметниковим зворотом:

Ashamed of our stupidity, she murmured “Of course, of course...”

Зніяковівши від нашої нетямущості, вона пробурмотіла: авжеж, авжеж.

в) іноді іменником:

When explored, this subject turned out to have numerous representations.

Дослідження виявило, що цей об'єкт має численних репрезентантів.

Participle у функції сполучника вводить підрядні речення умови, причини, наслідку, наприклад *provided, granted, granting* (за умови, враховуючи, беручи до уваги, зважаючи на); *supposing, assuming* (якщо, припустимо що);

Granted these notions, we can easily describe the objects.

Беручи до уваги ці питання, ми легко можемо описати ці об'єкти.

The Objective Participle Construction (with Participle I)

Перекладається залежно від лексичного значення Participle чи дієслова з яким він вживається, за наявності лексико – семантичних засобів в українській мові:

а) підрядним додатковим реченням зі сполучниками що, як, коли:

He heard her moving about the room. – ...як вона ходила по кімнаті

б) підрядним реченням часу, мети, способу дії. Інколи існують функціональні розбіжності в обох мовах на рівні синтаксичної структури, функції та змісту:

I saw him last September coming across the square towards the bar.

Я бачив його у вересні, коли він переходив майдан, прямуючи до бару.

в) іноді замість додаткового підрядного речення вживається семантично тотожна іменникова група:

I heard someone weeping. – Я чув, як хтось плакав/чийсь плач.

г) іноді вживаються два додаткові підрядні речення:

He didn't care that they saw him crying. – Йому було байдуже, що вони бачать, як він плаче.

The Objective Participle Construction (with Participle II)

Перекладається:

а) додатковим підрядним реченням:

I heard his name mentioned in the crowd. – Я чув, що/як його ім'я називали в натовпі.

б) особовою формою дієслова + іменник:

She grew more and more alarmed by the intrusion. – Її дедали більше турбувало це вторгнення.

в) ідентичною предикативною конструкцією:

I found the fence broken and the house door open.

Я застав паркан зламаним, а двері відчиненими.

The Subjective Participle Complex

Перекладається майже так само, як відповідна інфінітивна конструкція, лише Participle Complex виражає дію як *процес* і перекладається сполучниками як/коли, а не що: *He was heard singing. Чули, як він співав.*

25. Переклад географічних назв та антропонімів

Саме при передачі власних імен та географічних назв найбільш виразно проявляється тенденція до встановлення еквівалентів. Відомі географічні назви мають традиційні українські відповідники, зафіксовані у перекладних словниках: *Великобританія – Great Britain, Тихий океан – the Pacific Ocean, Альпи – the Alps, Род-Айленд – Rhode Island* та ін. Щодо маловідомих географічних назв, існує три способи передачі у перекладі: транслітерація, транскрипція або транскрибування та калькування.

При транслітерації іноземні власні імена та географічні назви передаються буквами українського алфавіту без врахування особливостей вимови: *Hull – Гуль; Worcester – Ворчестер; Hudson – Гудзон.*

Правила транслітерації встановлюються спеціальними стандартами. Міжнародним стандартом ***ISO 9:1995 Information and documentation -- Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters -- Slavic and non-Slavic languages***, встановленим Міжнародною організацією стандартизації (International Organization for Standardization - ISO), встановлені правила передачі власних імен та географічних назв мов, які користуються кирилицею, латинським шрифтом. Приклад цієї таблиці можна знайти за адресою <http://kodeks.uni-bamberg.de/AKSL/Schrift/Transliteration.htm>

Комісією української правничої термінології Верховної Ради України розроблено обов'язковий для використання у правничих та офіційних текстах стандарт транслітерації українських власних імен та географічних назв літерами та буквосполученнями латинського

алфавіту. Цю транслітераційну таблицю можна знайти за адресою <http://www.rada.kiev.ua/translit>.

Транскрипція або **транскрибування** полягає у фонетичній передачі імені, тобто так, як воно звучить на іноземній мові: *Brighton* – *Брайтон*; *New York* – *Нью-Йорк*.

Два зазначені вище способи перекладу часто об'єднують під єдиною назвою **транскодування**. Розрізняють чотири види транскодування:

- траскрибування або транскрипція;
- транслітерування;
- змішане транскодування (переважне застосування траскрибування із елементами транслітерування);
- адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу).

При передачі власних імен людей (антропонімів) українською мовою застосовують, зазвичай: *транскрибування*, *транслітерування* і *змішаний спосіб*. Наразі спостерігається тенденція до широко застосування транскрибування антропонімів та зменшення застосування транслітерування: *Лайза* (а не *Ліза*), *Сандра Баллок* (а не *Буллок*). Велике значення відіграє також традиція, на що перекладачеві слід звернути особливу увагу: *Карл I* – *Charles I*, *Вільгельм Завойовник* – *William the Coqueror*.

Переклад шляхом **калькування** полягає у дослівному перекладі власного імені по частинах з наступним складанням цих частин в одне ціле: *Cape of Good Hope* – *Мис Доброї Надії*; *New South Wales* – *Новий Південний Уельс*. Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Останнім часом спостерігається тенденція до переходу від транслітерації до транскрипції, особливо у передачі географічних назв. Так, *Worcester* поряд з традиційним *Ворчестер* часто передається *Вустер*, *Hull* – *Хелл* (традиційне *Гуль*). Проте, *Texas* за традицією залишається *Техасом*. І ця непослідовність заходить так далеко, що *New Hampshire* передається як *Нью-Гемпшир* (транскрипція), а *New Orleans* - *Новий Орлеан* (комбінація калькування та транскрипції з французької).

Деякі географічні назви мають різні форми у різних мовах. При перекладі за основу треба брати ту форму, яку вони мають у себе на батьківщині:

нім. *Aachen* - фр. *Aix-la-Chapelle* - гол. *Aken* - укр. *Аахен*;
пол. *Warszawa* - англ. *Warsaw* - укр. *Варшава*;
італ. *Venezia* - англ. *Venice* - укр. *Венеція*;
гол. *den Haag* - англ. *the Hague* - укр. *Гаага*.

26. Особливості перекладу умовних речень

На відміну від дійсного способу дієслова, форми умовного способу розглядають дії чи явища не як реальні, а як бажані, сумнівні або можливі лише за певних умов. Форми ***Conditional Mood*** найчастіше передаються в українській мові часткою “***б (бу)***” у сполученні з дієсловом у минулому часі і не становлять особливих труднощів при перекладі:

If we spent more money on research now, we would/could develop stations creating energy of a new kind. – *Якби ми зараз витрачали більше коштів на дослідження, то могли б розробити станції, які б продукували енергію нового типу.*

If he had studied hard, he wouldn't have made so many mistakes. – *Якби він навчався наполегливо, то не зробив би так багато помилок.*

Однак існують граматичні особливості, на які слід звернути увагу:

1. підрядні умови з інвертованим порядком слів, які починаються з ***should/were/had*** для передачі різних відтінків припущення та ймовірності будуть перекладатися українською: «якщо раптом», «у випадку якщо», «якщо ж все-таки»:

Should you decide to join us, call me any time. – *Якщо ти все-таки (раптом) вирішиш приєднатися до нас, подзвони у будь-який час.*

2. Умова може бути виражена сполучником ***if + given (provided)***-за умови якщо... або якби, ***but for (якби не)***:

You can go abroad, provided you have all the necessary documents.
– *Ти можеш поїхати за кордон, за умови, що у тебе є всі необхідні документи.*

But for his assistance, we wouldn't have coped with the task. – *Якби не його допомога, ми б не впоралися з цим завданням.*

3. У простому реченні, коли умова не виражена прямо, а *лише мається на увазі*, використовуються конструкції **would/could/might + інфінітив**, які перекладаються умовним способом (дієслово у минулому часі + часта б(би)):

The presence of the terrorists would complicate the situation in the country. – Присутність терористів ускладнила б ситуацію у країні.

4. Коли форму умовного способу вжито після слів, що позначають певну ступінь нереальності: дієслів *to hope, to suggest, to think, to suppose*; конструкцій *it is likely/unlikely, it is probable*, прислівників *possibly, probably perhaps* – вона може перекладатися формою майбутнього або теперішнього часу дійсного способу:

It is unlikely that the trend should continue in these circumstances. – Малоімовірно, що ця тенденція збережеться за таких обставин.

5. У підрядних додаткових форма **should + infinitive** після дієслів, що виражають вимогу, пропозицію, прохання (*it is required/demanded/recommended*), передається підрядним реченням зі сполучником «щоб»:

It is recommended that everybody should get equal chances. – Бажано, щоб усі отримали рівні шанси.

6. Підрядні додаткові після дієслова **wish** позначають жаль з приводу того, що відбувається/не відбувається (неперфектна форма), або що відбулося/ не відбулося (перфектна форма) і перекладаються конструкціями типу *жаль, шкода, даремно, було б добре, хотілося б щоб + дієслово* у теперішньому (неперфектна форма) або минулому часі (перфектна форма) або інфінітив:

I wish they hadn't talked about it. – Шкода, що вони про це заговорили.

I wish I could find the company. – Хотілося б знайти цю фірму.

7. Підрядні порівняльні, які вводяться сполучниками **as if, as though** передаються відповідними українськими порівняльними реченнями зі сполучниками нібито, начебто:

He offered to pay as if he could afford it. – Він запропонував заплатити, начебто міг це дозволити собі.

27. Порядок слів і структура речень у перекладі

З точки зору перекладача було би правильніше говорити не про порядок слів, а про порядок розташування членів речення або смислових груп, оскільки в процесі перекладу важливо визначити найкращий їх порядок при даній структурі речення.

Як відомо, в англійській мові порядок слів, як правило, служить граматичним засобом встановлення функції слова в реченні. Тому *англійське речення відрізняється набагато жорсткішим і постійнішим порядком слів, ніж в українській мові. В українській мові, у порівнянні з англійською, порядок слів є більш вільним.* Але необхідно мати на увазі, що свобода розташування членів речення в українській мові є відносною. Порядок слів завжди підкоряється певним нормам і завжди виконує ті чи інші граматичні, смислові чи стилістичні функції.

Із сказаного вище витікає, що оптимальний порядок слів в українській мові не може бути встановлений в окремо взятому, ізольованому реченні, вирваному з контексту. Необхідно вирішувати питання порядку слів принаймні в межах абзацу, враховуючи взаємодію речень, котрі входять до нього.

Однак, деякі закономірності розміщення слів при перекладі з англійської мови виявляються вже при розгляді перекладу окремих речень. Візьмемо, для прикладу, декілька типових за своєю структурою коротких повідомлень: *Los Angeles law firm Lewis, D'Amato, Brisbois and Bisgaard has recently opened its office in Ulan Bator. Three Welsh Language Society members were arrested at the National Eisteddfod yesterday.*

У цих прикладах ми маємо справу з типовою структурою короткого повідомлення в англійській мові: на першому місці - група підмета, за нею - група присудка. Основне, центр повідомлення, стоїть на першому місці. Деталі повідомляються в кінці речення. Такий же порядок слів зберігається в повідомленнях із вказанням на джерело:

The US Air Force is planning to have 131 wings - more than 23,000 planes and 975,000 men by mid-1956, Mr Charles Wilson, Secretary of Defense, announced in Washington yesterday in a House of Representatives Committee.

При перекладі українською мовою порядок слів буде протилежним. *В українському реченні на першому місці виявиться*

другорядний член - обставина, на другому - присудок і на останньому - підмет. Таке розміщення слів є звичайним для українського розповідного речення, в якому міститься повідомлення, всі елементи якого є новими для читача. Перенесення обставин місця та часу на перше місце пояснюється тим, що їх постпозиція по відношенню до присудка веде до більшого смислового виділення обставин. Тому в українському реченні обставини часто виносяться на перше місце, якщо на них не робиться смислового наголосу.

Однак, слід пам'ятати, що навіть у найпростіших коротких повідомленнях вибір порядку слів тісно пов'язаний із структурою речення. **Для англійської мови характерна централізація структури простого речення, що виражається у побудові речення навколо єдиного організуючого центру – підмета.** Така централізованість дає можливість включати в одне просте речення два (а деколи і більше) однаково важливих повідомлення, які в перекладі звичайно розділяються, до прикладу:

The Democratic Party is defeated in the US Congress elections.

Якщо цією єдиною фразою обмежується повідомлення про вибори до американського Конгресу та їх результати, то в перекладі логічно розділити його на два речення: *У США відбулися вибори до Конгресу. Демократична партія зазнала поразки.* Звичайно, можливим є і дослівний варіант перекладу: *На виборах до Конгресу США Демократична партія зазнала поразки.* Однак, перший варіант має ту перевагу, що у ньому підкреслюється актуальність повідомлення: не викликає сумніву той факт, що йдеться про вибори, які щойно відбулися.

Слід, однак, зазначити, що вирішальне значення для визначення порядку слів всередині абзацу мають стилістичні норми мови, на яку робиться переклад. Найважливішими міркуваннями при порівнянні порядку слів в англійському та українському абзацах є неможливість монотонної побудови періоду в українській мові, тоді як в англійському абзаці декілька речень підряд можуть мати однакову структуру. При перекладі необхідно урізноманітнити порядок слів, щоб не було чотирьох речень підряд з підметом-особовим займенником на початку.

Слід також згадати ще один конкретний випадок необхідності перестановки при перекладі. В англійській мові у підрядному реченні, що передує головному, підмет часто буває виражений

займенником, а в головному – іменником. В українській мові такий порядок логічно неможливий:

When she entered the room, the teacher saw the students writing. –

Коли викладач зайшла в аудиторію, вона побачила, що студенти пишуть.

Якщо при перекладі зберегти для вираження підмета у першому реченні займенник, а в другому – іменник, то складеться враження, що йдеться про дві різні особи: * *Коли вона зайшла в аудиторію, викладач побачила, що ...*

Такий порядок пояснюється тим, що в англійській мові домінує синтаксичний принцип: при спільності логічного суб'єкта підмет підрядного речення виражається займенником, а підмет головного – іменником. В українській мові іменником виражається підмет того речення, яке стоїть першим, незалежно від того, головне це речення, чи підрядне.

28. Особливості перекладу граматичних категорій іменника

Український іменник може змінюватися за числом і відмінками, а також належати до певного роду – інших категорій немає. Аналогічні поняття в англійській мові мають свої особливості.

Рід, як такий, відсутній. Всі іменники відносяться до одного нейтрального роду. Деякі слова, здавалося б, по своєму сенсу пов'язані з родом (чоловік, жінка і ін.), проте, це не так: стать – категорія не граматична, на англійських іменниках вона не відбивається.

Число (однина і множина) вживається аналогічно українському, але в технічному плані англійський підхід – простіший. На відміну від безлічі варіантів української мови (*підлога - підлоги, крісло - крісла*), в англійській мові – тільки одне правило для утворення множини (закінчення *s / es*): *boy - boys; class - classes*.

Утворення множини неабияк заплутали численні винятки. У винятки, як правило, потрапляють саме найважливіші слова, але які саме з важливих слів – це завжди питання випадку. Справжніх винятків всього більше десятка; ось перша п'ятірка: *man, woman, child, foot, tooth* (порівняйте з українською: людина - люди; дитина - діти), а інші – за якоюсь примхою – назви тварин: *goose, mouse, sheep, deer* і ін. Решта відхилень від основного правила підкоряється іншим,

вужчим правилам (отже це не зовсім виключення), наприклад: якщо іменник закінчується на **-f** або **-fe**, то у множині закінчення змінюється на **-ves**: *wolf-wolves*; *life - lives*.

Що стосується відмінків, то і тут англійська система набагато простіша за українську. В англійській мові форма іменника однакова для всіх відмінків. *The book is here. – Give me the book. – This is the end of the book.*

Також є присвійний відмінок, який показує, кому належить об'єкт. В українській ця форма в принципі є: *mother's room* – *мамина кімната*; *Peter's pen* – *Петрова ручка*, але зустрічається вона значно рідше.

Утворюється присвійний відмінок додаванням до іменника апострофа і букви **-s**. Якщо слово закінчується на **-s** або шиплячим звуком (сюди потрапляють і форми множини), то додається тільки апостроф.

the boys' books – книги хлопчиків; *Thomas' car* – Томасова машина. Присвійний відмінок і зворот з прийменником **of** близькі один одному, але все-таки не повністю еквівалентні: коли йдеться про предмети, частіше використовується **of**:

the side of the house; *the end of the street*;

для людей і тварин більше підходить присвійний відмінок:

my teacher's house; *cow's tail*.

Проте, якщо фраза довга, знову вступає **of**:

the house of one of our teachers.

В англійській є ще одна дуже важлива граматична можливість – іменник в ролі визначення (тут об'єкт не належить одній особі, а відноситься до цілого класу людей або предметів): *car wash*; *baby bottle*; *pen knife*. Погляньте, як цікаво: *my dog's food* - це їжа конкретного собаки, але *dog food* – їжа для собак взагалі; так само: *the baby's bottle* - *baby bottle*.

Є два аспекти вживання присвійного відмінка, які абсолютно незвичні для нас, на них треба звернути окрему увагу:

а) у виразах часу: *yesterday's paper*; *today's news*; *tomorrow's weather*; *a year's salary*; *two year's work*; *five hour's delay*. *ten minutes' break = a ten-minute break*.

б) у назвах магазинів, кафе і т.д. (підприємства сфери обслуговування): *McDonald's*; *Macy's*; *Marshall's*; *Frank's Pizza*.

Будь-який підручник англійської граматики повідомить вас також, що іменники бувають власні, називні і т.д. для нас же важливе

те, що ці категорії практично однакові в українській і англійській мовах; тому, як і в рідній мові, можна про них не замислюватися. Проте, перекладачеві варто звернути увагу на ділення іменників на зчислювані і незчислювані. Зчислювані іменники позначають об'єкти, які можна порахувати, тому вони можуть мати множину: *books, boys, cats, ideas*. Незчислювані (або іменники маси) позначають об'єкти, які не можна виміряти: *water, bread*. Зазвичай така особливість іменників в українській та англійській мові збігається. Проте існують деякі винятки, наприклад англ. *fish, evidence, money, research, advice, business*, які на відміну від української не мають форми множини.

29. Способи передачі припущення при перекладі

Припущення – імовірнісне судження про події, явища. В англійській мові припущення, зазвичай, виражається за допомогою лексичних засобів модальності, а саме:

1. модальних слів типу *maybe, perhaps, probably*:

Perhaps you are right. Perhaps Mary is ill.

2. прислівників *evidently, obviously* та конструкцій типу *it is likely /unlikely*, що перекладаються на українську мову модальними прислівниками очевидно, напевно, ймовірно, малоімовірно, навряд чи, схоже на те, що:

He is unlikely to return soon. – Він навряд чи скоро повернеться.

Evidently she'll be late. – Напевно, вона запізниться.

3. модальних дієслів *may/might*, що виражають припущення, невпевненість, можливість виконання якоїсь дії і можуть перекладатися різними способами залежно від майстерності перекладача. *Might* несе більшу ступінь невпевненості порівняно з *may*:

He may come tomorrow. – Можливо, він прийде завтра.

She might be their only daughter. – Вона, можливо, їхня єдина дочка, але я не впевнена.

4. модального дієслова *must*, що має свої особливості. *must* має риси повинності та припущення з великою силою вірогідності та впевненості. У цьому значенні воно відповідає українським модальним дієсловам мусити, повинен, має і прислівнику напевно:

They must be surrounding the house. – Вони, напевно, оточують будинок.

*He must be very dear to her. – Він має бути дуже дорогим для неї.
She must have forgotten about her promise. – Навпевно, вона забула про свою обіцянку.*

5. модального дієслова **would** (+ *be better/ like*):

It would be better to start quietly the election campaign in a provincial district.

Напевно, краще спокійно балотуватись у провінційному окрузі.

У розмовній англійській мові дієслово **dare** + *say* використовується також для вираження сильного припущення. Ця конструкція може перекладатися такими словами як насмільоватися, наважуватися, відважуватися, сміти; вважаю, допускаю, цілком імовірно, смію сказати, упевнений, не без того, щоб:

I dare say you are completely mistaken. – Допускаю / цілком імовірно, що ви сильно помиляєтесь.

30. Види словників та їх роль у перекладацькій практиці

Словники – це не лише довідники, але й елемент національної культури: адже у слові втілено багато граней народного життя. Все багатство й різноманіття лексичних запасів мови зібрано в словниках. Створення словників – завдання особливої галузі лінгвістичної науки – **лексикографії**. Існують різні види словників. Усі вони незамінні для професійного перекладача, який прагне відтворити текст чи комунікативне повідомлення якомога точніше: віднайти відповідний лексико-стилістичний еквівалент, правильно передати синтаксично-граматичну структуру, фразеологічні звороти «живої мови» тощо. Саме словники допомагають перекладачеві розібратися у всіх лінгвальних тонкощах та деталях як іноземної, так і своєї рідної мови, і тим самим шліфувати свою перекладацьку майстерність.

Залежно від змісту матеріалу і способу його опрацювання розрізняють два типи словників: **енциклопедичні і філологічні**.

Енциклопедичні словники пояснюють не реєстрові слова, а позначувані ними відомості з різних сфер життя, науки, виробництва, мистецтва та характеризують відомих осіб, визначні історичні постаті. Крім загальних енциклопедичних словників, існують і спеціальні, присвячені певній галузі науки: економіці, математиці, медицині тощо.

У *філологічних / лінгвістичних словниках* предметом пояснення є слово. Залежно від того, з якої точки зору воно розглядається, лінгвістичні словники бувають різних видів:

1. *тлумачні словники*, у яких подається пояснення значень слів з точки зору їх вживання у сучасній мові;

2. *перекладні словники*, в яких власне зафіксований переклад лексичних одиниць однієї мови засобами іншої. Вони бувають двомовними, трьохмовними, чотиримовними.

3. *термінологічні*, в яких тлумачаться терміни з тієї чи іншої галузі науки. Вони бувають одно-, двомовні, перекладні.

4. *етимологічні словники*, в яких пояснюється походження, розвиток і первинне значення слова;

5. *орфографічний словник* подає правильний правопис, правильний наголос і правильні граматичні форми вміщених у ньому слів;

6. *орфоенічні словники* дають одночасно і властиву слову правильну вимову і наголос;

7. *словники іншомовних слів*, які подають слова і терміни, засвоєні з інших мов;

8. *історичні словники*, в яких подаються і роз'яснюються слова, що вживалися раніше і є застарілими (архаїзми);

9. *діалектологічні словники*, в яких подається лексика, вживана у певній місцевості, на певній території;

10. *фразеологічні словники*, в яких дається пояснення значень фразеологічних зворотів або подається їх переклад з однієї мови на іншу;

11. *синонімічні словники*, в яких подаються синонімічні ряди, або гнізда, повнозначних слів даної мови;

12. *частотні словники*, в яких фіксується частота вживання слів і словоформ на підставі дослідження текстів або записаних уривків усного мовлення;

13. *словники власних імен*, в яких фіксуються вживані у даній мові власні імена;

14. *обернені або зворотні словники*, в яких слова розміщуються за алфавітом у зворотному порядку літер: не з початку слова, а з кінця;

15. *топонімічні словники*, в яких описуються назви географічних об'єктів;

16. словники мови окремих письменників, в яких подаються і пояснюються усі вживані в творах того чи іншого письменника слова, тобто лексичні засоби, властиві ідиостилію цього письменника.

Безумовно, усі названі філологічні словники є надзвичайно корисними для тих, хто вивчає мову, удосконалює її, професійно займається перекладацькою діяльністю, оскільки є джерелом правильного та адекватного підбору лексичних одиниць за ознакою змістового наповнення, фразеологічних зворотів; вони консультують з питань орфографії, стилістики, орфоепії, синонімічного вибору, етимологічної та історичної довідки тощо. Усе це створює передумови для якісного професійного перекладу усного та писемного мовлення.

II ПРАКТИЧНИЙ РОЗДІЛ

ПЕРЕКЛАД ТЕКСТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

Міжнародні відносини і світовий політичний процес

Що розуміється під міжнародними відносинами? Це сукупність політичних, економічних, дипломатичних, культурних, науково-технічних, військових, гуманітарних зв'язків і взаємозв'язків між державами і групами держав, а також між суспільствами рухами та організаціями, які діють на міжнародній арені. Ці відносини є середовищем, у якому реалізуються принципи міжнародної політики, під якою розуміють цілеспрямовані дії в інтересах суб'єктів, між якими складаються ці відносини, і характер виникаючих на цій засаді взаємовідносин. Для даного державного суб'єкта – це зовнішня політика, оскільки її метою є вирішення задач, які пов'язані з урегулюванням навколишнього соціального середовища.

Поняття “світовий політичний процес” означає сукупність дій і взаємовідносин суб'єктів світового суспільства по реалізації своїх і загальних інтересів. В політичній практиці і публіцистиці це поняття звичайно є синонімом поняття “міжнародна політика”, “міжнародні відносини”, “світова політика”, бо міжнародна політика включає політичний процес, а останнє – втілення і вираження міжнародної /світової/ політики. (Політологія: підручник / Ю.М.Розенфельд)

1. *Міжнародна арена – international scene*
2. *Цілеспрямовані дії – purposeful actions*
3. *В інтересах – in one's favour/ to one's benefit*
4. *Вирішувати задачі – solve problems*
5. *Публіцистика – journalism*

Мер Лондона відповідатиме за поліцію британської столиці

Згідно нової програми британської влади було розпущено командування поліції Великого Лондона й натомість створено Управління поліції і боротьби зі злочинністю при мерії Лондона. Відтепер міський голова Лондона керуватиме зусиллями поліції британської столиці, а також складатиме й ухвалюватиме її річний бюджет. Чинний бургомістр столиці Борис Джонсон вже заявив, що його пріоритетами стане боротьба з високою злочинністю молоді, а також приведення на лондонські вулиці більшої кількості службовців

поліції, що вестимуть боротьбу з бандитизмом, організованою злочинністю та пограбуваннями осіб й майна.

Рішення британського уряду щодо розпуску командування лондонської поліції і передання повноважень мерові Лондона оглядачі пояснюють активними консультаціями й обговоренням наслідків і причин заворушень у Лондоні, що сталися наприкінці літа торік. Незадовільні дії правоохоронців Великого Лондона спричинили різку критику її керівництва. Також лондонській поліції закидали брак координації з міською владою зусиль з підтримання правопорядку у столиці. (За матеріалами газети «2000»)

1. *розпустити командування – dismiss /dissolve command;*
2. *мер – mayor*
3. *мерія – city council*
4. *організована злочинність – organized crime*
5. *пограбування осіб і майна – robbery and burglary*
6. *Управління поліції по боротьбі зі злочинністю – Police Department on Crime Fight*
7. *заворушення – clashes/riots/skirmishes.*

Бельгійські депутати почали заощаджувати з себе

Робоча група, до якої входить спікер парламенту Бельгії та керівники усіх політичних фракцій, вирішила зменшити зарплати депутатів на п'ять відсотків. Такі заходи, пояснили депутати, необхідні для того, щоб заощадити бюджетні гроші.

Крім цього, ухвалили рішення про підвищення пенсійного віку для депутатів. У майбутньому вони зможуть насолоджуватися депутатською пенсією, починаючи від 62 років, а не з 55 як раніше. На такий крок парламентарів підштовхнули дебати, проведені минулого місяця. У грудні депутати обговорювали та затвердили засади загальної пенсійної реформи. Згідно реформи, пересічні бельгійці тепер мають іти на пенсію у 60 років замість 58.

Керівники політичних фракцій парламенту повідомили, що їм важко погодитися на такий крок, якщо вони самі не братимуть участь у новій пенсійній схемі. Тож пенсійний вік депутатів теж було збільшено. Напередодні прем'єр-міністр Бельгії Елію Ді Рупо повідомив, що зарплати урядовців і держсекретарів теж буде скорочено на п'ять відсотків. (За матеріалами газети «2000»)

1. *Робоча група – task force*
2. *Фракція – faction*

3. *Підштовхувати – trigger*
4. *Підвищувати пенсійний вік – raise the retirement age*

Росія і Україна: «Холодна війна»

Криза у відносинах Росії й України по газовій проблемі досягла апогею. Обидві сторони підняли ставки в грі до неприйняттого рівня: задіяний практично весь арсенал політичного й економічного тиску один на одного. Компромісні варіанти вирішення складної ситуації обох сторін не влаштовують ні Україну, ані Росію. У ЗМІ йде мова про початок «Холодної війни». Ця криза стала частиною глибокої кризи енергетичної політики Росії, що мала місце останні роки. Росія поставляла в країни СНД дешеві енергоносії та розраховувала на політичну лояльність партнерів. Дешевим газом вона закріплювала «особливий» статус відносин – країни члени СНД повинні будувати «особливі» відносини з Росією і керуватися лише її інтересами. Наприклад, не прагнути вступу в НАТО чи ЄС, поділяти російські пріоритети в сфері економічної інтеграції (проект Єдиного економічного простору), створювати сприятливі умови для покупки російськими компаніями економічних активів.

(За матеріалами інтернет-джерела <http://www.news-ua.com/2012/>)

1. *Піднімати ставки – raise bids/rates*
2. *Досягти апогею – reach one's peak*
3. *Неприйнятний рівень – unacceptable level*
4. *Дешеві енергоносії – cheap energy*
5. *Прагнути – aspire/strive for*
6. *Поділяти пріоритети – share priorities*

Мікросередовище та макросередовище господарювання підприємства

Зовнішнє середовище в широкому розумінні – це сукупність господарських об'єктів, економічних, природних, суспільних умов, національних і міждержавних інституціональних структур й інших зовнішніх чинників, що діють у глобальному оточенні. Зовнішнє середовище поділяють на мікро- та макросередовище.

Мікросередовище – це середовище прямого впливу на підприємство. Його утворюють певні суб'єкти – споживачі, конкуренти, державні органи, фінансово-кредитні установи й інші зовнішні агенти та контрагенти. Макросередовище господарювання підприємства охоплює матеріально-технічні та економічні умови,

суспільні відносини та інститути та інші чинники, що впливають на підприємства та їхнє мікросередовище опосередковано.

У досить складному макросередовищі, що оточує підприємство, діє значно більша кількість чинників, ніж у макросередовищі. Цим чинникам властивий рівень варіантності, невизначеності та непередбачуваності можливих наслідків.

(За матеріалами інтернет-джерела <http://www.news-ua.com/2012/>)

1. *Господарювання підприємства – business management*
2. *Господарський об'єкт – business enterprise*
3. *Споживач – consumer/customer*
4. *Конкурент – competitor/rival*
5. *Контрагент – counteragent*
6. *Невизначеність – indefiniteness*
7. *Непередбачуваність – unpredictability*

Інтегровані фактори макросередовища господарювання підприємства

Макросередовище господарювання підприємства охоплює матеріально-технічні й економічні умови, суспільні відносини, інститути та інші чинники, що впливають на підприємства та їхні мікросередовища опосередковано.

Всього існує 7 інтегрованих факторів макросередовища: 1) природні (наявність ресурсів за видами та ступінь їх освоєння й використання ресурсів); 2) демографічні (чисельність і статевий склад населення, територіальний розподіл, частка активного населення); 3) науково-технічні (науково-технічна політика держави, рівень технології, технічний рівень і якість продукції); 4) економічні (ступінь державного регулювання економіки, система оподаткування, мінімальний розмір заробітної плати і пенсії); 5) екологічні (екологічна безпека оточуючого довкілля, екологізація виробництва); 6) політичні (політична стабільність у суспільстві, взаємодія законодавчої і виконавчої влади, професійний рівень політиків); 7) міжнародні (науково-технічне співробітництво, обсяги експорту й імпорту продукції, підготовка кадрів.

(За матеріалами інтернет-джерела <http://www.news-ua.com/2012/>)

1. *Опосередковано – directly*
2. *Освоєння ресурсів – resources development*
3. *Територіальний розподіл – territorial division*
4. *Статевий склад – sex composition*

5. *Ступінь регулювання – regulation degree*
6. *Законодавчий – legislative*
7. *Виконавчий – executive*
8. *Підготовка кадрів – staff/personnel training*

Міжнародний інформаційний простір

Міжнародний інформаційний простір визначається як система спільного використання національних інформаційних ресурсів за узгодженими сферами та напрямками діяльності; сума складних інформаційних технологій, які є основою промислово економічного комплексу транснаціональних спільнот; система середовища буття людини, яка забезпечує життєдіяльність будь-якої іншої системи в тому числі системи міжнародних інформаційних відносин.

Міжнародний інформаційний простір характеризується такими чинниками: територія розповсюдження інформації за допомогою глобальної системи комунікацій; інфраструктура або технологічні засоби та можливості зберігання, обробки і розповсюдження інформації по вертикалі і горизонталі; наявність міжнародної і національної інформаційної політики комплексу норм і принципів, що регулюють функціонування та використання міжнародної інформації; наявність міжнародних угод у галузі комунікацій, які базуються на розумінні світової ролі інформаційних процесів і її впливу на розвиток цивілізацій; доступ до інформації світової громадськості і участь суб'єктів міжнародних відносин у загальній системі зв'язку. (Кудрявцева С.П., Колос В.В. Міжнародна інформація. Навчальний посібник)

1. *Життєдіяльність – livelihood /vital activity*
2. *Транснаціональна спільнота – transnational community*
3. *Розповсюдження інформації – dissemination/ distribution of*
4. *Зберігання – storage*
5. *Обробка – processing*
6. *Доступ до інформації – access to information*

Демократизація

Загальною тенденцією політичного розвитку всіх елементів світового співтовариства можна вважати їх демократизацію. Демократизація — це залучення великих мас людей до політики, це неперервний розвиток громадянського суспільства. Демократизація — це процес. Його головний зміст — зростання обсягу свободи. У

світовому політичному процесі — це розвиток народів і держав по шляху демократії, розвиток, який став нездоланим та інтернаціональним. За всієї несхожості конкретних форм і результатів демократичного процесу в окремих країнах і регіонах загального значення набуло намагання народів, ліквідувавши авторитарно-бюрократичні й тоталітарні режими, побудувати сучасне розвинуте громадянське суспільство й правові держави, які забезпечують реальний політичний плюралізм; поділ влади; національно-культурну автономію і місцеве самоврядування; економічні, політичні, соціальні й індивідуальні свободи і права; високий рівень добробуту населення, його надійний соціальний захист.

Просування до демократії, як і створення соціально ринкової економіки, — це тривалий історичний процес, ціла епоха зі своїми періодами й етапами в межах національних держав, континентів і світового співтовариства.

(Політологія: підручник / Ю.М.Розенфельд)

1. залучення – *involvement*
2. несхожість – *difference*
3. авторитарно-демократичний – *authoritarian-burocratic*
4. тоталітарний режим – *totalitarian regime*
5. місцеве самоврядування – *local government*
6. епоха – *epoch*
7. поділ влади – *power division*

Волинська область

Волинська область розташована на крайньому північному заході України. Утворена 4 грудня 1939 року. Площа – 20,14 тис. км². Загальна протяжність меж області – 930 км. На півночі вона межує з Республікою Білорусь – протяжність кордону 205 км. На сході і південному сході область межує з Рівненською (410 км), а на півдні – з Львівською (125км) областями. На заході по річці Західний Буг проходить державний кордон з Республікою Польща (190 км).

Політико-географічне положення області є периферійним в Україні, але характеризується центральністю в Європі. Волинь розташована в центральній частині світового поясу найвищого політичного і соціально-економічного розвитку. Її центральне положення в європейській геополітичній системі є вигідним для налагодження економічних і культурних стосунків з країнами

Європи. Позитивною стороною є сусідство з Польщею, і Білоруссю, з якими Україна підтримує дружні стосунки і область має протяжні зони контакту. Внаслідок цього Волинь має багато варіантів розвитку зовнішньо-політичних, культурних та зовнішньо-економічних відносин і контактів, можливість виходу в європейські країни.

(За матеріалами інтернет-джерела <http://www.news-ua.com/2012/>)

1. *Межувати – border on*
2. *Протяжність – length/spread*
3. *Периферійний – peripheral*
4. *Вигідний – favourable*
5. *Сусідство – neighbourhood*
6. *Вихід в – access to*

Суб'єкти міжнародних відносин

Основними суб'єктами міжнародних відносин у сучасному світі є міжнародні урядові організації. Найбільш впливовою з них, починаючи з середини ХХ століття, є ООН (Організація Об'єднаних Націй, утворена у 1945 р.). Важливу роль у забезпеченні глобальної безпеки, розвитку світових економічних відносин, вирішенні комплексу глобальних проблем сучасності відіграють НАТО, ОБСЄ, СОТ, МВФ, Європейський Союз тощо.

Незбалансованість міжнародних відносин в останні десятиріччя зумовила те, що на міжнародну політичну арену, окрім держав і міждержавних організацій, починають виходити такі самостійні суб'єкти, як:

- соціальні (національні, конфесійні, демографічні та інші) групи, які мають прихильників у світі;
- транснаціональні кампанії, які мають величезний економічний і політичний вплив;
- різноманітні корпоративні структури (ЗМІ, громадські організації, терористичні угруповання тощо);
- окремі особи (зазвичай, колишні політики, які виконують функції посередників-миротворців у різноманітних політичних і міждержавних конфліктах). (К.О.Ващенко, В.О. Корнієнко. Політологія для вчителя)

1. *суб'єкти міжнародних відносин – subjects / actors of international relations*

2. *ОБСЄ – OSCE*

3. *незбалансованість – imbalance*

4. *посередники-миротворці – peace-makers*

Lingua franca для глобального світу

На хвилі глобалізації і розвитку сучасних технологій англійська мова підкорила світ так, як це не вдавалося жодній мові в історії людства. Фахівці стверджують, що до англійськомовного світу належить близько півтора мільярда осіб. Англійською сьогодні розмовляють у три рази більше тих, для кого вона є нерідною. Найбільша англійськомовна країна – Сполучені Штати Америки, це близько 20% англійськомовного населення планети. Англійська вже сьогодні є другою мовою для громадян Європейського Союзу з населенням майже 500 млн.

На користь утвердження англійської як глобальної мови зіграло багато факторів. У XVII – XVIII століттях вона була мовою величезної колоніальної держави – Великобританії. Останній судилося у XVIII-XIX століттях завдяки промисловому перевороту стати найрозвиненішою країною світу і разом з усією Західною Європою породити процес, який протягом наступних століть визначатиме розвиток людства, – глобальну модернізацію. Оскільки в її основі лежить наукова революція, англійська мова перетворилася на засіб доступу до знань та їх поширення.

(Дзеркало тижня № 8 (788) 27 лютого — 5 березня 2010)

1. *на хвилі – in the wake /on the wave*
2. *утвердження – establishment*
3. *промисловий переворот – industrial turnover*
4. *поширення – distribution*

Відносини Україна – ЄС

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 року (набула чинності 1 березня 1998 року), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища,

транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Стратегія євроінтеграційного поступу України та кроки щодо наближення до членства в Євросоюзі були окреслені у Посланні Президента України до Верховної Ради "Європейський вибір".

(Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України)

1. *започатковувати – to start / launch*
2. *Угода про партнерство та співробітництво – the Partnership and Cooperation Agreement*
3. *енергетика – energy*
4. *наближення законодавства – adapting/adjusting/bringing the legislature into the line with*

Майбутнє України у СОТ

Існування полярних точок відносно майбутнього України в СОТ цілком закономірно – членство в цій організації країн з економіками, що розвиваються, приносить як плюси, так і мінуси. Питання лише в тому, що переважає. Експерти висловлюють побоювання, що після вступу України до СОТ, логічним продовженням якого стануть переговори Києва й Брюсселя про створення зони вільної торгівлі, процес лібералізації торговельних відносин між Україною й РФ може сповільнитися.

Україна є найбільшим експортером металів, тому присутність країни у СОТ автоматично знімає всі квоти на метали й ставить хрест на різних антидемпінгових процедурах України, які мали місце в минулому. У цьому випадку українські металурги будуть серйозно конкурувати на світових ринках з російськими виробниками металів.

Україна буде здійснювати контроль цін відповідно до правил СОТ й урахувати інтереси її членів, які займаються експортом. Після вступу Україна скасує й не буде встановлювати кількісні обмеження на імпорт або інші нетарифні заходи, не передбачені угодою СОТ.

(За матеріалами вітчизняної преси)

1. *членство – membership*
2. *висловлювати побоювання – to voice concern*
3. *знімати квоти – to lift/cancel quotas*
4. *нетарифні заходи – non-tariff measures*

Соціальний захист трудящих-мігрантів

На початку ХХ ст. питання міжнародної міграції стали одними з найважливіших у зовнішній і внутрішній політиці держави (особливо в розвинутих країнах, куди були спрямовані основні міграційні потоки). Міграція сформувалась як виклик міжнародній безпеці взагалі й національній безпеці кожної окремо взятої країни. Сьогодні у світі близько 100 млн. осіб проживають на території тих держав, громадянства яких вони не мають. Якщо до них долучити ще й нелегальних мігрантів, а також величезну кількість сезонних, тимчасових працівників, а ще жителів прикордонних регіонів, то їхня кількість перевищить 150 млн. осіб.

Питанню соціального захисту трудящих-мігрантів приділяється пильна увага ООН, Міжнародної організації праці, Європейського Союзу, Ради Європи й низки інших міжнародних організацій. Уряд кожної держави сьогодні стурбований значною міграцією працюючих і пошуком способів їх захисту в сфері соціального забезпечення. Міжнародна організація з міграції, що з 1951 р. допомагає законній трудовій міграції, економічному й соціальному розвитку країн, протидіє незаконній міграції, забезпечує захист прав та інтересів мігрантів.

(За матеріалами вітчизняної преси)

1. *міграційні потоки – immigration flows*
2. *нелегальні мігранти – illegal migrants*
3. *тимчасові працівники – temporary / irregular workers*
4. *Міжнародна організація праці – International Labour Organisation*
5. *протидіяти – to combat/ resist*

Екологічні проблеми сучасності

Сучасна екологічна ситуація на планеті Земля характеризується, майже повсюдно, різким погіршенням якості навколишнього середовища. Те, що людина зробила з навколишньою природою, по своїх масштабах катастрофічно. Забруднена атмосфера, гідросфера, знищені мільйони гектарів родючих ґрунтів, отрутохімікатами і радіоактивними відходами забруднена планета, величезних розмірів досягло обезліснення і опустелювання – руйнується біосфера. Великий ризик самознищення людства в результаті власної діяльності. Екологічні проблеми в тій або іншій мірі завжди супроводжували становлення і розвиток цивілізації. Однак, те, що

було в минулому, не може йти ні в яке порівняння з протиріччями, що виникають при взаємодії суспільства і природи в сучасну епоху. Необмежене використання природних ресурсів і вільне викидання відходів у навколишнє середовище призвело до того, що в багатьох країнах практично не залишилося непорушених природних екосистем, спроможних повною мірою виконувати свої функції збереження стану навколишнього середовища.

(За матеріалами вітчизняної та зарубіжної преси)

1. катастрофічний – *disastrous /drastic*
2. отрутохімікати – *pesticides*
3. радіоактивні відходи – *radioactive wastes*
4. обезліснення – *deforestation*
5. опустелювання – *desertification*

Переговори як функція зовнішньої політики

Переговорна функція зовнішньої політики полягає в організації і використанні міжнародних контактів. Вона спрямована на реалізацію через ці контакти політичних концепцій і програм держави в обсязі зовнішньої політики. В реалізації цієї функції важливу роль відіграє діяльність центральних органів зовнішньої політики. Найважливішим способом здійснення зазначених функцій зовнішньої політики держави є дипломатія, під якою звичайно розуміють контакти між державами і засоби їх реалізації. Вона здійснюється у формі офіційної діяльності глав держав, урядів, органів зовнішніх зносин держави і безпосередньо дипломатів, які сприяють досягненню цілей і завдань зовнішньої політики й захисту інтересів своєї держави та її громадян за кордоном. Загальне керівництво дипломатичною діяльністю здійснює глава держави або уряду, а безпосереднє — спеціальне відомство (міністерство, департамент) закордонних справ. До основних форм дипломатичної діяльності належать: зустрічі глав держав та урядів; постійне представництво, здійснюване послами й місіями.

(За матеріалами вітчизняної та зарубіжної преси)

1. переговорна функція – *negotiation function*
2. здійснювати керівництво – *to govern/ supervise/exert running*
3. відомство закордонних справ – *Ministry of Foreign Affairs*
4. посол – *ambassador*

Етапи інтеграційного процесу

Історично інтеграція еволюціонує через кілька основних ступенів. На першому рівні країни укладають преференційні торговельні угоди. На другому рівні інтеграції країни переходять до створення зони вільної торгівлі, що передбачає вже повне скасування митних тарифів у взаємній торгівлі товарами і послугами при збереженні національних митних тарифів у відносинах із третіми країнами. Третій рівень інтеграції пов'язаний зі створенням митного союзу – погодженим скасуванням національних митних тарифів і введенням загального митного тарифу та єдиної системи нетарифного регулювання торгівлі відносно третіх держав. Коли інтеграційний процес досягає четвертого рівня – спільного ринку, – країни, що інтегруються, домовляються про свободу руху не тільки товарів і послуг, але і факторів виробництва – капіталів, робочої сили і технологій. Нарешті, на п'ятому, найвищому, рівні відбувається повна інтеграція, що припускає проведення єдиної економічної, валютної, бюджетної, грошової політики.

(За матеріалами вітчизняної та зарубіжної преси)

- 1. укласти преференційні торговельні угоди – to make / conclude preferential trade agreements*
- 2. скасовувати митні тарифи – to lift customs tariffs*
- 3. митний союз – Customs Union*
- 4. єдина система нетарифного регулювання – a single system of non-tariff regulation*
- 5. спільний ринок – common market*

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Ex-Prime Minister Thatcher Dies

The former British Prime Minister **Baroness** Thatcher has died at the age of 87 following a **stroke**. Her spokesman Lord Bell said: "It is with great sadness that Mark and Carol Thatcher announced that their mother Baroness Thatcher died peacefully following a stroke this morning."

Baroness Thatcher, who was was the leader of the British Conservative Party, served as prime minister from 1979 to 1990. She was the first woman **to hold the post**. Baroness Thatcher, who was born Margaret Roberts, became the Conservative **MP** for Finchley in north London in 1959. She **retired** from the **House of Commons** in 1992.

She won **general elections** in 1979, 1983 and 1987.

Baroness Thatcher's government **privatised** several state-owned industries. She was also in power when the UK went to war with Argentina over the Falkland Islands in 1982.

Vocabulary and definitions:

Baroness	here: the title given to Margaret Thatcher by the Queen, as a reward for her work.
stroke	a sudden change in blood supply to the brain, often causing the loss of ability to speak or move
to hold the post	to have the job or position
MP	short for Member of Parliament
retired	stopped working because of old age
House of Commons	the part of Parliament in the UK where politicians are chosen by the people to represent different parts of the country
general elections	occasions when people in a country vote to choose their political representatives
privatised	sold industries from government into private ownership

Cyprus Tries to Sort out its Finances

After the **furious** public reaction to this **bailout deal**, the fight now turns to parliament. MPs will debate the new tax before it is voted upon later on today. And it's by no means certain to pass, with some coalition members **set to rebel**.

The President argued in a **televised address** last night that the deal was the only way to avoid **bankruptcy**. But in an attempt **to soften the blow**, he is now trying to reduce the **levy** on those with **smaller deposits**.

If the bill is rejected by MPs, today's bank holiday might be extended so as to avoid **a run on the banks**. And all the while, those in debt-stricken countries outside Cyprus are watching to see if this levy will **set a precedent** and whether they should fear for their savings too.

Vocabulary and definitions:

furious	very angry
bailout deal	agreement to do something in exchange for a payment
set to rebel	planning to disagree with the proposals
a televised address	a speech or announcement made on television
bankruptcy	not being able to pay what it owes
to soften the blow	to make a difficult thing easier to accept
levy	tax
smaller deposits	less money saved in a bank account
a run on the banks	a rush to take out as much money as possible from the banks
set a precedent	to do something that may be copied by a lot of other people

London's new Mayor: goodbye Ken, hello Boris

London has a new **mayor**, after its citizens voted in the **Conservative Party candidate** Boris Johnson, ahead of **Labour's** Ken Livingstone. Well-known for his wild blonde hair, his **self-deprecating humour** and his reputation for **gaffes and blunders**, Mr Johnson has been a **colourful figure** in British politics for many years. While few doubted his energy and **charisma**, Boris Johnson's **narrow victory** has surprised his **critics**, who questioned whether he was a serious enough politician to win.

His remarks have often **caused controversy**, such as when in 2006 he had to apologise to the entire country of Papua New Guinea after suggesting it was known for "**cannibalism**". In the same year his criticism of a **healthy eating campaign** also **made headlines**, when he said parents should be able to feed children what they like, healthy or not. But **bumbling** Boris has always had an **ambitious streak**; when he was asked as a child what he wanted to be when he grew up, he said "the world king".

He now replaces Ken Livingstone, who had been London's mayor since 2000. **Left-wing** 'Red Ken' will be remembered for his role in helping London win the 2012 Olympic Games, as well as his introduction of the **congestion charge**, which is widely thought to have reduced traffic in the capital. So will Boris Johnson's victory mean a change of direction for London over the next four years? He promises to be **tough on crime** and **anti-social behaviour**, and to work to help to bring together Londoners of different **ethnic backgrounds**. Whatever happens, given Boris Johnson's colourful past, it is unlikely that the next four years will be dull.

Vocabulary and definitions:

self-deprecating humour	when someone speaks in a funny manner that shows they are not too serious and slightly critical about themselves
gaffes and blunders	clumsy social mistakes or breaches of etiquette (e.g. insensitive remarks); being impolite
colourful figure	someone who is exciting, amusing and often unpredictable
charisma	great charm and/or ability to inspire others
narrow victory	the number of people who voted for him was not much greater than of those who voted for other candidates
caused controversy	become the reason for strong disagreement/clash of opinions
cannibalism	when a human being eats another human being
made headlines	was reported by the media as important
bumbling	acting as if confused

ambitious streak	determination to achieve success, even if it only shows occasionally and contrasts with his other characteristics
congestion charge	here, money that you pay for driving your car in Central London on weekdays
tough on crime	firmly fighting and punishing illegal behaviour

Obama's Brain Project

US President Barack Obama has launched a \$100m project to map the "enormous mystery" of the human brain. He hopes the BRAIN (Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies) project will help us understand how the brain works and learn more about diseases such as Alzheimer's.

The president's advisors call the BRAIN project ambitious, even **audacious**. It aims to produce dynamic pictures of the brain that show, in the words of a White House statement, how individual cells and complex **neural circuits** interact at the speed of thought. Announcing the programme, Barack Obama said humans could identify distant galaxies and study **subatomic particles**, but still had a limited understanding of the brain.

Barack Obama:

"There's this enormous mystery waiting to be unlocked. The BRAIN **Initiative** will change that by giving scientists the tools they need to get a dynamic picture of the brain in action and better understand how we think and how we learn and how we remember."

That knowledge, he said, would be **transformative**: families no longer helpless at the **onset** of Parkinson's, and **war veterans** able to reverse the effects of **traumatic** brain injury. The administration reckons it costs around \$500bn a year to treat the various conditions this project hopes to **address**. It believes that technological advances, in data processing and revolutionary new techniques like **optogenetics** mean that, for the first time, this hugely ambitious research is actually possible.

Vocabulary and definitions:

audacious	showing extreme confidence and willingness to take risks and offend people
------------------	--

neural circuits	a system of connected neurons: cells that send and receive messages to and from the brain
subatomic particles	extremely small pieces of matter that are smaller than atoms or forming part of atoms
initiative	a project designed to achieve something or solve a problem
transformative	causing significant changes or improvement in a situation
onset	the beginning of something, especially something unpleasant or bad
war veterans	people who fought in the armed forces during a war
traumatic	causing severe shock, upset, or emotional distress
address	deal with
optogenetics	the use of optics (the study of light) and genetics (the study of how features and behaviour of living things are passed on through genes) to control things that happen in cells

Universities in the UK

Universities in Britain are a **magnet** for **overseas** students. There are currently over 200,000 from outside Britain studying at British universities. The largest single group is Chinese students. There are currently 50,000 in the UK. The British government expects the total number of overseas students to be around 900,000 by 2020, and also thinks that a quarter of these will be Chinese. But why is the UK such a popular destination for university students? Well, the quality of your course is **guaranteed**. All courses are **assessed** by an independent system, so you can be assured that your course is officially approved and has wide international **recognition**.

The British education system is very flexible in order to provide for the needs of a modern, complex society. It is also **cost-effective**. **Degree** courses are usually shorter and more intensive than in other countries. There are lots of **scholarships** available. You normally need 3 A-levels, which are the exams taken by people leaving school at 18, in order to enter an undergraduate degree course. You also need an **IELTS** score of at least 5.5, but many universities offer **foundation** or access courses to prepare

students for their studies. British universities offer a **personalised** but independent approach. The **emphasis** is on creative and independent thought, which helps develop the skills you will need to compete in the **global job market**. Tutors not only teach but also provide support and **guidance**. As a result, international students have a very low **drop out** rate and a very high **pass rate**.

It is very simple to become an international student in the UK. The British Council offers a free and **impartial** service to anyone who is interested in studying in the UK, and an organisation called UCAS assists you in finding a course and making an effective application. The UK is a **dynamic** and **cosmopolitan** place. The countryside is beautiful, and the theatres, museums, architecture and rich history make it a **fascinating** place to live and study. Why not give it a go?

Vocabulary and definitions:

overseas	coming from abroad, foreign
assessed	evaluated, ranked recognition - accepting that something (e.g. a course) is of high quality
cost-effective	provides good education for not too much money
IELTS	short for International English Language Testing System. It measures ability to communicate in English across all four language skills: listening, reading, writing and speaking
foundation	here, basic, preparatory
personalised	focused on individual students
guidance	help and direction
drop out	when you have to stop your university studies before you have completed your course
pass rate	marks that you need to get in order to begin/continue to study at a university
impartial	fair, unbiased dynamic - where a lot happens and changes happen quite often

Freshers' Week

The UK has a **well-respected** higher education system and some of the top universities and research institutions in the world. But to those who are new to it all, it can be **overwhelming** and sometimes confusing.

October is usually the busiest month in the **academic calendar**. Universities have something called Freshers' Week for their **newcomers**. It's a great opportunity to make new friends, join lots of clubs and **settle into** university life. However, having just left the comfort of home and all your friends behind, the prospect of meeting lots of strangers in big halls can be **nerve-wracking**.

Where do you start? Who should you make friends with? Which clubs should you join?

Luckily, there will be thousands of others **in the same boat** as you worrying about starting their university social life **on the right foot**. So just **take it all in** slowly. Don't rush into anything that you'll regret for the next three years.

Here are some top tips from past students on how to survive Freshers' Week:

- **blend in**. Make sure you are aware of British **social etiquette**. Have a few wine glasses and snacks **handy** for your housemates and friends;

- be hospitable. Sometimes cups of tea or even slices of toast can **give you a head start in making friends**;

- be sociable. The more active you are, the more likely you'll be to meet new people than if you're someone who never leaves their room;

- bring a doormat. Keep your door open when you're in and that sends positive messages to your neighbours that you're friendly.

So with a bit of clever planning and motivation, Freshers' Week can give you a great start to your university life and soon you'll be **passing on your wisdom** to next year's new recruits.

Vocabulary and definitions:

overwhelming	putting you under a lot of pressure, very difficult to cope with
settle into	become familiar with and start feeling comfortable and happy about
nerve-wracking	causing great anxiety or distress
in the same boat	in the same difficult or worrying situation
on the right foot	successfully
take it all in	understand and get used to the new environment

blend in	look or seem the same as people around you, fit in with others
handy	ready to give out
give you a head start in making friends	help you make new friends more easily and quickly
passing on your wisdom	explain and teach the rules of university life

The Apprentice: you are fired!

One of Britain's most popular **reality TV** programmes has returned to our screens for a fifth series. The Apprentice sees 16 **ambitious** individuals competing for a job with electronics **tycoon** Sir Alan Sugar. With endless talk of credit-crunches, redundancies and cut-backs, it may come as no surprise that thousands of **plucky** hopefuls applied for the show. The chosen 16 will compete in a series of business tasks and do their best **to escape elimination**. Not one of them wants to hear the **fateful** words: you're fired.

It should also be noted that this year's **budding** apprentices are not going to be allowed to forget the grim economic climate quite so easily. At the launch of this year's TV show, Sir Alan announced that some episodes have been "specifically made towards recognition of what difficult times we are in". The tasks will as usual be **gruelling** tests of **business acumen**, team-working and leadership skill.

They will also make for some hilarious viewing. British viewers will be shaking their heads in disbelief at the crazy decisions of the **wannabe** apprentices.

But perhaps the most entertaining feature of the show will be watching the hopefuls **squirm and squabble** in the boardroom. It is here they will have to explain just why they have failed each task so badly.

What drives people to take part in the show is difficult to say. Some are clearly motivated by the promise of **a six-figure salary** and some claim they want the experience of working with a successful businessman such as Sir Alan. One thing is for sure, the contestants will all gain some level of celebrity. The show **is a regular ratings winner**.

And to date, there has been one big winner and that is the show's creator, Mark Burnett. Originating in the US, The Apprentice's winning format has been copied all over the world and with the **hype** surrounding

this latest series, it looks as though the show will have success for many years to come.

Vocabulary and definitions:

tycoon	someone who has succeeded in business or industry and has become very wealthy and powerful
plucky	brave (informal)
to escape elimination	here, to stay in the show, not to get rejected
fateful	that have serious consequences (here, hearing these words means for a contestant that he or she is no longer in the show)
budding	beginning to develop or show signs of future success
gruelling	extremely tiring and difficult, demanding great effort and determination
business acumen	a person's knowledge and ability to make profitable business decisions
wannabe	somebody who tries to be like somebody else (informal)
squirm and squabble	move and argue nervously
a six-figure salary	money that you get for the work you've done that is at least 100,000
is a regular ratings winner	is seen by many people every time it's shown; is always very popular
hype	a lot of publicity intended to excite public interest

Switzerland Limits Immigration

Switzerland is to restrict **immigration** from European Union member states. It will introduce new quotas and limit long-term **work permits** available to EU citizens. Although Switzerland is not a member of the European Union, some EU officials have already criticised the move.

Switzerland's high salaries, low unemployment, and **stable** currency are a **magnet** to **Eurozone countries**. Since the Swiss agreed to free movement of people, immigration from EU members has risen sharply, especially from Spain and Portugal, where unemployment is **at crisis levels**.

In Switzerland, there is tension. The right wing People's Party claims Swiss jobseekers are losing out; the Green Party says immigration is putting too much pressure on housing and public transport. Now the Swiss government has **called a halt**: being outside the EU means Switzerland has some flexibility, and from next month permanent work permits for EU citizens will be strictly limited.

Brussels has reacted angrily: EU officials have always told Switzerland it cannot **cherry pick** only those parts of European policy it likes best. Now, it's possible other deals the Swiss really need with Europe, on trade perhaps, could be in danger. Meanwhile, **sceptical** members of the European Union, like Britain, where many would like a less **rigid** relationship with the EU, will be watching Switzerland's move with interest.

Vocabulary and definitions:

stable	steady, not likely to change
magnet	great attraction
Eurozone countries	sixteen nations which use the Euro as their currency
immigration	the permanent movement of non-native people into a country
at crisis levels	at a point where big problems could happen
called a halt	put a stop to it
work permits	written certificates allowing someone to work in a country
cherry pick	here: choose only the things that it likes
sceptical (US: skeptical)	lacking trust or confidence in something
rigid	fixed, not flexible

(за матеріалами інтернет-ресурсу www.bbclearningenglish.com)

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко И. И. Английский язык в международных документах и дипломатической корреспонденции : [учебное пособие] / Борисенко И. И., Евтушенко Л. И. – К. : Логос, – 1999. – 416 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні, та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 567 с.
3. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову : [навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти] / Карабан В. І., Мейс Дж. – Вінниця : Нова книга, 2003, – 608 с.
4. Карпчук Н. П., Петровська Н. М. Граматичні аспекти перекладу : методичні рекомендації з теорії і практики перекладу для студентів III курсу ф-ту міжнародних відносин / Н. П. Карпчук, Н. М. Петровська, О. І. Сахащук, Л. Й. Семенюк. – Луцьк, 2007. – 107 с.
5. Карпчук Н. П., Петровська Н. М. Лексичні аспекти перекладу : методичні рекомендації з теорії і практики перекладу для студентів IV курсу ф-ту міжнародних відносин / Н. П. Карпчук, Н. М. Петровська, О. І. Сахащук, Л. Й. Семенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа”, 2006. – 116 с.
6. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода : [учебное пособие] / Комиссаров В. Н. – М. : ЧеРо, 2000. – 136 с.
7. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / І. В. Корунець– Вінниця : Нова книга, 2001. – 448 с.
8. Слепович В. С. Курс перевода (английский ↔ русский язык) / В. С. Слепович. – Мн. : ТетраСистемс, 2004. – 320 с.
9. Мирам Г. Є. Основы перевода : [курс лекций по теории и практике перевода для институтов и факультетов международных отношений] / Мирам Г. Є., Дайнеко В. В., Тарануха Л. А и др. – Киев : Эльга, Ника-центр, 2002. – 248 с.
10. Нестеренко Н. М. A Course in Interpreting and Translation : [посібник для студентів і викладачів вищих навчальних закладів] / Н. М. Нестеренко.– Вінниця : Нова книга, 2004. – 240 с.

Навчально-методичне видання

Печко Ніна Миколаївна

Теорія і практика перекладу

Методичні рекомендації

Друкується в авторській редакції